

K

13327

020010323

COBISS •

JUGOSLAVIJA

IN NJENE MEJE

I.

KOROŠKA

SPISAL CARANTANUS

IZDALA IN ZALOŽILA
PISARNA ZA ZASEDENO OZEMLJE V LJUBLJANI

1919.

TISKARNA MAKSO HROVATIN.

JUGOSLAVIJA

IN NJENE MEJE

I.

KOROŠKA

SPISAL CARANTANUS

IZDALA IN ZALOŽILA
PISARNA ZA ZASEDENO OZEMLJE V LJUBLJANI
1919.

13327

N 22.05.2001/323

UVOD.

Zemljepisne pripombe.

Koroška leži v naravnem, geografičnem območju Belgrada, ki leži ob reki Donavi in pritoku Save v njo. Tu se vodne ceste križajo in usposobljajo Belgrad za trgovsko važno točko, ki je bila že od nekdaj »kulturni« prehod čez Donavo. Že v starem veku je bilo naše novo glavno mesto pomembno trgovsko mostišče — Singidunum, ki je tvorilo zbirališče rimskih provinc Mezije in Panonije.

Ko so v srednjem veku nastale nove samostojne države, je imel Belgrad zopet veliko važnost za lokalno zgodovino in promet. Že v času križarskih vojsk je bil prometno središče ob pohodih na Iztok, a svetovno zgodovinsko važnost je pridobil za časa turškega gospodstva. Turki so z Belgradom začrtali nekako mejo svoji oblasti in moči. Bitke, boji, zopetna osvojitve Belgrada iz turških rok napolnjuje velik del zgodovine Srednje Evrope. (Janez Hunjad, princ Evgen, general Laudon, baron Vega).

Vzrok te trgovske in kulturne važnosti Belgrada leži v njegovi koncentrični legi ob Donavi, Savi in Moravi. Belgrad je središče, kjer se zbirajo vse prometne žile podonavskega ozemlja in celega Primorja, ki gredo na Vzhod. Gospodar tega središča je imel v oblasti vse ceste, ki vodijo v Solun in Carigrad. Danes pa ima Belgrad še veliko večjo pomembnost in veljavo kot glavno mesto Jugoslavije.

V Belgrad vodijo torej vse naravne prometne ceste nove države. Celo najdaljni, severni košček nove države, tužni Korotan, teži po svoji legi na jug — v Belgrad. Drava s svojimi pritoki je

direktna dotočnica, ki se po izlivu v Donavo vali mimo Belgrada. Mura, Drava in Sava so naravne vodne ceste, ki hitijo po svoji odvodnici Donavi v Belgrad. — Koroška torej visi po svoji naravni legi, ne samo hidrografični, ampak celo ortografični v smeri na jugovzhod, na Balkani.

Moderni promet: železnice 1. Beljak—Celovec—Maribor—Zagreb—Belgrad; 2. Celovec—(Beljak)—Ljubljana—Zagreb—Belgrad; 3. Celovec—Spod. Dravograd—Celje—Zagreb—Belgrad. Vse te železne ceste hitijo proti Belgradu do Črnega morja.

Koroška torej teži proti orientu: Celovec—Belgrad—Carigrad, Celovec—Belgrad—Solun, Celovec—Belgrad—Drač—morje.

Korotan stremi po svoji legi in po svoji glavni reki proti središču nove države, in je torej v polnem vodnem in gospodarskem območju nove države. Zato je z vso resnostjo pričakovati, da se vsa naša inteligenca in celokupna jugoslovanska vlada z vso energijo zavzame za tisoč let zatirane severne Jugoslovane — koroške Slovence. Koroška bo eden najlepših biserov med novimi deželami mlade Jugoslavije.

Preseljevanje narodov in južni Sloveni.

Za časa Kristusovega rojstva so bile pokrajine ob Donavi pozorišče velikih mednarodnih bojev. Neko posebno stremljenje je gnalo ljudstva s severa in od vzhoda proti jugu in zapadu v smeri proti Italiji, kjer solnce visoko stoji in zima le malo časa traja.

Vzrok velikemu premikanju ljudstev je bila prevelika obljudenost v prvotni stari domovini, navečkrat pa pomanjkanje obširnih pašnikov. Tako so v dobi prvih dveh stoletij p. Kr. trčili na Donavski dolini skupaj najrazličnejši narodi: Sarmati, Traki, Daki, Iliri, Panonci, Albanci, Karpi, Kostoboki, Rimljani, Grki, Germani (Kvadi, Markomani, Vandali, Langobardi, Goti) Huni, Obri in Slovani. Podonavska ogrska nižina je bila prostorno zbirališče raznih narodov, ki so šli »s trebuhom za kruhom«.

Okrog leta 375 p. Kr. r. so posedli Huni pokrajine ob spodnji Donavi ter nižino nad Donavo in Tiso. Podjarmili so si germanske rodove: Gepide, Skire, Ruge, Gote in nekatera druga plemena. Po Atilovi smrti leta 457. so se ti nemški rodovi oprostili hunskega jarma. V sredini 5. stoletja se pojavijo v Ogrski nižini Langobardi.

in Heruli, na vzhodu Balkanskega polotoka nastopi finski narod Bolgarov, ki je prišel od spodnje Volge in preko nižin Donavskega izliva, čez karpatske prelaze pa so se premikala razna slovanska plemena, ker jim je bila postala za-karpatska domovina pretesna.

To je mala slikica velikega zgodovinskega dejstva, ki ga imenujejo »preseljevanje narodov«. Da so se udeležili tega velikega ljudskega gibanja tudi Slovani, o tem ni dvoma. Zlasti češki učenjak, zgodovinar in arheolog, L. Niederle je trdno prepričan, da so se nahajali med onimi narodi, ki so se pomikali v prvih štirih stoletjih p. Kr. čez karpatska sela v moldavsko in prostrano podonavsko ogrsko nižino, tudi južni Slovani: Srbi, Hrvatje in Slovenci.

Niederle dokazuje, da so se pričeli Jugoslovani naseljevati po Balkanskem polotoku takoj v prvih stoletjih po Kr. Ta okupacija podonavskih krajev pa se je vršila polagoma, tako da pomeni leto 527 nekaj odmor v velikem prerivanju narodov. To leto je nekaj zaključek prvega mirnega prodiranja med južnimi Slovani, hkratu pa tudi začetek nove druge — nasilne etape (II. 121), ko so Jugoslovani smotreno osvojili balkanski polotok.

Ta odločni osvojevalni nastop Jugoslovanov je provzročil, da so se začeli tedanji gotski in grški zgodovinarji zanimati za južne Slované, Srbe, Hrvate, Slovence ter njihovo zemljo, staro Jugoslavijo.

Tako nam priča Jordanes, ki je pisal v letu 551 svojo »Zgodovino Gotov«, da so Slovani v njegovem času prebivali po obširnih pokrajinah od Visle in Dnjestra pa do Save in spodnje Donave. Ta zgodovinar tudi omenja prve vpade Slovanov na Balkan ob nastopu cesarja Justinija I. 527. Ti napadi, ki jih omenja Jordanes, so pa bili le tedaj možni, ako so se bili Slovani naselili v posameznih presledkih v severnejših delih podonavske ravnine že v začetku 6. stoletja po Kr.

I. DEL.

ZGODOVINSKI PREGLED.

Pod svobodnim solncem.

1. Kdaj so se naselili Slovenci? Obseg prve Jugoslavije.

Za naše razmotrivanje je v prvi vrsti važno vprašanje, kdaj so posedli Slovenci svoje sedanje pokrajine in kako prostrana je bila stara slovenska država, kako velika je bila prva Jugoslavija. To zgodovinsko vprašanje je posebno važno ravno v tem velepomembnem zgodovinskem trenutku, ko se na svetovnem trgu vadlja za našo severno in zapadno mejo. Ravno v tem trenutku moramo biti na svojem mestu in naglasiti pred celim kulturnim svetom, da imamo Slovenci do svojih pokrajin tudi popolno, zgodovinsko izpričano naselbinsko pravico, zapisano v starih virih; staro pač že do 2000 let, zapisano pa tudi s krvjo in znojem v naši zemlji sami.

Naša zelena Štajerska, naš gorati Korotan, naša lepa Kranjska, naša solnčna Goriška, kršna Istra in Dalmacija, naš starodavni Trst, Beneška Slovenija, vse to je naša starodavna naselbina, je naša jugoslovanska posest, vse to je naša stara Jugoslavija.

Naj zato vedò naši sovražniki Nemci, Italijani in Ogri, da vemo ceniti, kar nam je zgodovina zapisala v posestno knjigo, naj vedó za našo staro posest in dedščino tudi naši zaščitniki in zavezniki Amerikanci, Angleži in Francozi, ki pravijo, da so se v tej strašni vojni borili zlasti za pravice malih zatiranih narodov. Mi hočemo, da se v polnem obsegu izvrši ob tej uri zgodovinskega pomena testament naših prednikov, da se nam povrne iz strašne borbe z ognjem in mečem stara Jugoslavija v novi obliki.

Naseljevanje Balkanskega polotoka se je vršilo v treh posebnih plemenskih skupinah. Te so:

1. vzhodna — Bolgari;
2. srednja — Srbi in Hrvati;
3. zapadna — Slovenci.

Prvi dve skupini ne spadata v naše razmotrivanje, pač pa zapadni del enotnega naroda — Slovenci.

Nekoliko pozneje, kakor vzhodna in srednja skupina, so se začeli pomikati Slovenci kot zapadna veja troimenega naroda proti severozapadnemu delu Balkanskega polotoka v širšem pomenu besede.

Pri vzhodni in srednji skupini t. j. Bolgarih, Srbih in Hrvatih so bili zlasti Ogrska nižina, reki Donava in Tisa one velike prometne žile, ki so ugodno vplivale na razvoj, premikanje in hitrejše napredovanje.

Proti zapadu so seveda tvorile vzhodne Alpe naravno steno in oviro proti hitremu prodiranju v alpske pokrajine, tako da so Slovenci prodirali le polagoma ob rekah, ki teko proti Donavi, v notranjost alpskih dežel. Tako so bile doline Mure, Drave in Save naravni kažipot, v katerega smeri so se Slovenci pomikali proti izvirom imenovanih rek. Prodiranje po teh precej ozkih dolinah je bilo težavno in naporno.

Najstarejša doba, v kateri so posedli alpski Slovenci z družinami svoje kraje, nam ni natančno znana. Učenjak in zgodovinar Niederle se opira na rečna in jezerska imena n. pr. Pleso, Pelso, Pelsois Lacus (pri Jordanu), slov. „pleso“, rusko „ploso“, češko „pleso“, kar pomeni jezero (Blatno jezero! Blejsko jezero?); dalje reka Vuka (Vlka), ki teče med Donavo in Savo, dalje reka Vrba, Pistra (Pistrensis: Bistra); Črna (Dierna, Zernes), Brza (Breza), Berznik itd. Niederle izvaja iz teh in podobnih imen, da so Jugoslovani prekorali Karpate že v prvem stoletju p. Kr., prebrodili Donavo in njene pritoke ter prišli do Blatnega jezera in še naprej. Iz rečnih imen in krajev sklepa Niederle, da so Jugoslovani že v prvih dveh stoletjih po Kr. imeli nekatere naselbine v alpskih deželah. Tudi stari pisatelji nam omenjajo južne Slované. Tako n. pr. pripoveduje Prokopij (Prokopios: de bello Gothico, II. c.), da so okoli l. 512 prihruli Heruli proti jugu v Ilirijo ter polagoma prehodili zemljo vseh slovanskih razredov. (Tà Sklabênôn éthnē ephexēs hápanta). Še drugi pisatelj iz starih dni, Pseudo-Caesarus Nazianzenus, piše o Slovanih in Podonavcih (Ontes hoi Sklavēnoi).

Prokopij pripoveduje (Historia arcana c. 11.: Kos I. 56/62), da se od trenutka, ko je začel vladati bizantinski cesar Justinijan, t. j. od l. 527 dalje pustošili Huni, Sloveni (Sklabenoi) in Antje

skoro vsako leto po Iliriji, Traciji, Heladi, Kerzonezu ter v tistem času večkrat šli čez reko Donavo. (Beri Finžgarjev roman „Pod svobodnim solncem“, kjer pisatelj opisuje naselitev Slovenov in Antov, njihove boje z bizantinskimi cesarji ter razmerje do Hunov.) Med temi južnimi Slovani (Sloveni) so bili gotovo tudi Slovenci, ki so bili le del starih Jugoslovanov.

2. Slovenci nastopijo v zgodovini: l. 568.

Samostojno nastopijo Slovenci v zgodovini prvič okrog l. 568, ko so zapustili Langobardi Panonijo ter odšli proti jugu v Italijo. Za njimi so zasedli Panonijo Obri, z Obri pa so prišli tudi Slovenci, ki so kot zavezniki podpirali Obre v bojih. Slovenci so posedli zapadne dele in meje obrskega kraljestva in se naselili na vznožju vzhodnih Alp (Kos I., c. XXXVIII).

Sosedje Slovencev so bili na zapadu keltsko romanski Noriki, ki so bili tedaj že kristjani. Slovenci so Norike premagali v raznih bojih, jih izpodrinili in iztrebili. Tako so imeli Slovenci odprta vrata proti zapadu v smeri izvirov reke Mure, Drave in Save ter njihov pritokov.

V letih 592 in 600 že napadajo Slovenci Istro in Italijo, in se nahajajo v bojih z nemškimi Bavarci (l. 595).

Naš zgodovinar Kos piše o tem (144 št. 112) sledeče: „Slovenci so se tedaj torej že razširili do bavarske meje, katero nam je iskati tam, kjer je razvodje reke Drave in Mure na eni strani, Rience in Salice na drugi strani“. Pavel Dijakon pa piše, da je šel bavarski vojvoda Tasilo s svojo vojsko v pokrajino Slovencev!¹⁾ Važna in zgodovinskega pomena za nas je tu v prvi vrsti označba „Sclavorum provincia“ t. j. slovenska pokrajina. Ta označba nam je sama na sebi dokaz, da so Slovenci v tem času že trdno bivali v vsem ozemlju ob južni strani Bavarske in se že dobro udomačili na novi zemlji, ki je postala njihova lastnina, pridobljena v zmagovitem prodiranju in zasedanju neobljudenih pokrajin.

Zgodovinsko dejstvo je torej, da so se Slovenci ob koncu 5. stoletja razprostrli in naselili do bavarske meje v razvodju Drave

¹⁾ His diebus Tassilo... qui mox cum exercitu in Sclavorum provinciam introiens“. (Hist. Langb. IV. c. 7).

in Mure na eni, Rience in Salice na drugi strani (Niederle II. 339). Slovenci so bili tedaj zavezniki Obrov, ki so šli našim prednikom na roko, da so lažje in uspešneje širili svojo posest proti zahodu. (Kos I. 148.3). Nekateri viri sicer pravijo, da so bili Slovenci zavisni od Obrov (Avarov) a iz drugih virov vemo, da je bil le en del Slovencev odvisen, drugi pa, in to večji del, docela samostojen, neodvisen (Kos I. 158. I.).

L. 600 piše papež Gregor I. solinskemu škofu Maksimu pismo, v katerem ga zagotavlja, da je jako potr in vznemirjen radi Slo-venov, ki mu grozno preté. Potr in vznemirjen je posebno še zato, ker so **Slovenci že začeli skozi Istro siliti v Italijo**.

Tako-le piše papež: „Et quidem de Sclavorum gente, quae vobis valde imminet . . . conturbor, quia per Histriae aditum iam ad Italiam intrare coeperunt“ (Kos, I. 171).¹⁾

Naj sledi še drugo zgodovinsko besedilo o Obrih, Langobardih in Slovencih, ki napadejo Istro okoli l. 602 ter pustošijo po njej. O tem priča Pavel Dijakon, ko piše: „Inter haec Langobardi cum Avaribus et Sclavis Histrorum fines ingressi . . .“ (Hist. Langob IV c. 24).

Pa še eno na uho presveti italijanski nesebičnosti (sacro egoismo): Langobardski kralj Agilulf je v zvezi s **Slovenci začel meseca julija 603 oblegati Cremono**. Agilulf je Rimljane (Ne Italijane, ki jih takrat še ni bilo!) premagal, zasedel s Slovenci Mantovo (!!), dobil v svojo oblast grad Vulturino in mesto Borexillus (Pavel diac. Hist. Langob. p. 125, 126).

L. 611 so napadli Slovenci zopet Istro ter žugali Italiji. (Kos I. 189/148).

¹⁾ To, kar navajam tu in še drugje, navajam samo radi laških aneksionistov in imperijalistov, ki ravno v teh usodepolnih časih mislijo, dá, prepričani trdijo, da je njih mati Italija še pred 50 leti segala do Triglava, Nanosa in Snežnika! Naj vendar vsaj malo pogledajo v staro zgodovino, ko sedanje laške države na zemljevidu še bilo ni, pa bodo videli, da smo mi Slovenci že v prvih stoletjih po Kr. stalno bivali po sedanji Istri, Goriški in Benečiji. **Zakaj, že l. 600 so Slovenci siliti skozi Istro v Italijo**. Če bi bila bivša naša „mati“ Avstrija Slovence tako protežirala in negovala. zadnjih 50 let, kakor je v Primorju Italijane, potem bi lahko mirno trdili, da bi danes ne bilo nobenega Italijana več ne v Istri, ne v Trstu, ne v Slovenski Benečiji. Bilo pa je žalibog narobe: Italijani so imeli vse pravice, Slovenci pa svoji lastni zemlji pa nobenih!

Slovenci so bili torej že v 5. in 6. stoletju mejaši tedanjih Rimljanov, in sicer mnogo bolj globoko proti zapadu v Italiji kakor danes. Vsaj nam Pavel Dijakon pripoveduje, da sta sinova furlanskega vojvode Gizulfa, Taso in Kako, dobila v svojo oblast tudi slovenski okraj, ki se je zval „Zellia“, do kraja „Medaria“ („Hi suo tempore“ piše Pavel Dijakon [Hist. Langob. IV. c. 38] „Sclavorum regionem quae Zellia appellatur usque ad locum qui Medaria dicitur possiderunt“. — „Zellia“ je skoro gotovo Zila na Koroškem, tako vsaj menijo zgodovinarji: Rutar, Krones, Linhart, Ankershofen in jezikoslovec prof. Pleteršnik.

Kje je ležala vas Medaria, se ne ve. Morda je bila to slovenska Matreja na Tirolskem (Windisch Matrey) ali vas Materija v Istri, morda Medana v Brdih, ali Modrinja ves ob Zili.

Furlantska vojvoda Kako in Taso sta vladala prav malo časa beneškim in rezijanskim Slovencem; toda to zgodovinsko dejstvo nam dovolj jasno izpričuje, kako globoko na zapad je segala prva Jugoslavija, ko je obsegala vse primorske, beneške, koroške in tirolske Slovence. Okoli l. 611 so Slovenci premagali bavarskega vojvodo Garibalda pri Liëncu ter opustošili bavarske meje, kakor pripoveduje Pavel Dijakon (Hist. L. IV c. 39): „His temporibus mortuo Tassilone duce Baiuvariorum filius eius Garibaldus in Agunto (pri Liëncu) a Sclavis devictus est et Baiuvariorum termini depraedantur“.

Slovenci so torej že koncem 6. in 7. stoletja napadli Bavarce, prestopili njih meje in plenili njihove kraje. To pa so mogli storiti Slovenci le, ker so bili kot bavarski sosedje stalno naseljeni ob bavarski meji.

Pavel Dijakon nam tudi pripoveduje, da je njegov praded Lopichis živel mnogo let v obrski sužnosti. Sklenil je ubežati in se vrniti v svojo domovino. Zato je potoval več dni, dokler ni prišel v kraje, kjer so prebivali Slovenci. Tu se ga usmili neka slovenska žena, ga pogosti in mu streže toliko časa v svoji hiši, da si zopet opomore. Okrepčan se odpravi na daljno pot, žena mu pa da s seboj potrebnega živeža in pove, na katero stran se mora obrniti, da pride v Italijo. Pavel dijakon pripominja (Hist. L. IV c. 37...): „Erat enim Sclavorum habitatio in illis locis“.

Lopichis je torej potoval iz Panonije po slovenskih deželah čez mesto Čedad v Italijo. Slovenska ženica je bila, ki je pripomogla s svojo gostoljubnostjo, da se je rešil praded Pavla Dijakona.

Ta langobardski zgodovinar je začrtal zgodovinske meje Slovencev na zapadu in nam hkratu neizbrisno zapisal zgodovinsko posestno pravico do današnje Beneške Slovenije. Saj še danes, po 1300 letih, žive beneški Slovenci v Benečiji kot živa in glasna priča, da je beneška Slovenija pristna jugoslovanska posest že izza prvih stoletjih po Kr. rojstvu.

* * *

Zagrabimo za dejstva! Slovenci so koncem 6. stoletja po Kr. stalno naseljeni po zapadnem Primorskem, po precejšnjem vzhodnem delu sedanje Benečije, na vzhodnem Tirolskem do bavarske meje, dalje na severu po Solnograškem in v deželah pod reko Aničo in nad njo. Jedro nepretrgane goste naseljenosti je seveda bila sedanja cela Koroška in Kranjska, kakor tudi Štajerska. — Slovenci se začetkoma že redno vojskujejo s svojimi sosedi: Rimljani, Langobardi, Nemci, (Bavarci, Franki) in Obri, kakor tudi z Bizantinci. Za redno vojskovanje je potrebna tudi urejena država, ki so jo seveda tudi imeli. To nam dokazuje kraljestvo Samovo, kakor tudi vojvodstvo koroških knezov in vojvod. (Beri Finžgarjev roman „Pod svobodnim solncem“ ter dr. Grudna knjižico o slovenskih županih!) Slovenci so svoje nove pokrajine za stalno zasedli. Svojim novim bivališčem so dali lastna nova izvirna imena. Krstili in prekrstili so imena rek, gora, jezer, krajev, dolin, hribov, vasi, mest in sel. — Osvobodil se je obrskega jarma še ostali del Slovencev, tako da so bili vsi lastni gospodarji na svojih tleh. Uravnali so si svojo staro slovensko zadrugo, ki je bila podlaga vsemu javno-pravnemu življenju. Že zgodaj so imeli svoje plemstvo, svoj svobodni kmetijski stan — svoje svobodnjake — svoje praznike, prav tako tudi svojo vero, svoje bogove, svoje bogoslužje, skratka vse znake svoje lastne narodne državnosti.

3. Samova država. Samo, kralj Slovencev in Jugoslovanov.

Ko se je l. 623 uprl sužnji del Slovencev na celi črti zoper Obre, se jim je pridružil brihten trgovec, Samo po imenu. V bojih z Obri se je posebno izkazal.

Svobodni Slovenci so nato trgovca Sama zaradi njegove hrabrosti izvolili za svojega kralja. Vladoval jim je 35 let (leta 623 do 658: Fredegarii Chronicon lib. IV. c. 48). Samo je združil v svoji

državi Čehe, polabske Srbe in Slovence. Njegov vpliv je segal k sedanjim Srbom in Hrvatom. Njegova država se je razprostirala od čeških Krkonošev čez dežele ob Aniži in Donavi preko stare Karantanije do stare Hrvatske in Srbije.

Samova država je bila nekaka narodna zvezna država med polabskimi Srbi, Čehi, karantanskimi Slovenci ter Hrvati in Srbi. Tako so imeli južni Slovani že enkrat zvezo s severnimi brati. Čez dobrih tisoč let se bo, kot kaže, skoro gotovo na novo obistinilo, kar smo že enkrat imeli, če nam mirovna konferenca odloči skupno mejo med Jugoslavijo in Češko-slovaško republiko. Tako bomo prišli po tisočletju in dolгих stoletjih, do starih mejā in stare pravice. Zgodovina se vendarle po svoje vrti vkljub vsem aneksijam in vsemu potujčevanju!

4. Meja prve slovenske oziroma jugoslovanske države v 8. stoletju po Kr.

Ko govorimo o prvi jugoslovanski državi, mislimo na staro Karantanijo, ki je obsegala v 7. in 8. stoletju **celo** sedanjo Koroško, **celo** Štajersko, Kranjsko, vzhodni del Tirolskega in del Solnograškega — okraj Lungau — in južno-vzhodne dele dežel pod Anižo in nad njo do Dunajskega lesa. **Meja je šla od Trsta na Oglej, Krmin, Videm, Čedad — Rtin, Humin do Tilmenta.** Po Rutarju je bilo največ Slovencev v kodrojskem okraju.¹⁾

Od Možnice (Moggio) je šla stara meja čez Kanin po reki Beli na Pontebo. Od tu pa nazaj na zapad po grebenu karnijskih Alp na zgornjo Dravo do Tirolskega, tako da je cela današnja Zila bila še v slovenski posesti. Od izvira Drave je šla potem meja po Bistriški (Pustriški) dolini na Tirolskem, približno v sredini med Innichom in Liënzem. Potok Mühlbach, ki priteka z gore Anras na severni strani Drave in se izliva v Dravo, je delal mejo med slovensko in bavarsko državo.

¹⁾ (10 km južno od Codroipa se še danes nahaja vas Belgrad poleg Strašic (Stražišče), kjer se nahaja mlin, kojega lastnik je neki Rož iz Glavnika, pol ure od Strašic. Zraven Belgrada se nahaja tudi vas Gradiška (Gradisca); južno od Codroipa — 3 km — se nahaja vas Gorica (Gorizzo), severno Codroipa se nahajajo kar zaporedoma vasi Goričica (Goricizza), Poč (Pozzo), Gradišče (Gradiscutta).

Ne samo vzhodno, ampak tudi še daleč zapadno od te meje najdemo mnogo krajevnih imen, ki vsa pričajo, da so pred več kakor 1200 leti tamkaj bivali Slovenci (*»usque ad terminos sclavorum«*: Kosl. 274/275; Niederle II. 349). Od gore Anrasa (Anras-alpe) je šla nekdanja stara meja po grebenu Defregerskih Alp, potem pa prestopila na goro Hochgall, od tod k reki Iselli, od nje zopet na goro Dreiherrenspitz čez Veliki Venediger po visokih Turah na Veliki Klek (Gross Glockner). Seveda so bile naselbine po teh gorskih krajih in zakotjih precej redke in se zato kmalu potujčile.

Od Vel. Kleka je šla meja po Radsteiskih in Visokih Turah tako, da je bil Solnograški kraj Lungau še tostran nje. Dokaz za naseljenost Slovencev po teh krajih je še sedanje označba krajev, rek in gora ob Anži, Salici, Muri. Po Radstedskih Turah je šla dalje meja pri zgornji Anži, potem zapadno pod Dachsteinom v Salzkammergut, odtod ob Haltstatskem in Aterskem jezeru, prestopila Travno in Kremžo, se vila med Kremžo in Štiro k Donavi, kjer se je združila s staro češko državo.

Tudi med dolnjim Innom in Travno nahajamo v ozemlju Hausrucka še danes mnogo slovenskih imen, ki dokazujejo, da so tam bivali Slovenci.

Tako imamo okrog Hausrucka kraje, kakor Liebensperg, Zirwankenbergr, Zlanbach, Bernsnicha (Brnšica) Peetschenwand (Pečina), Pöltschenhöhe Kolowrat, Windischberg pri Lincu, Winden¹⁾ vzhodno od Vöcklabrucka, potem vse Windischube v okolice mesta Ried (Niederle II. 349/351). Ohranjena nam je listina bavarskega vojvode Tasila, ki se je ohranila v prepisu. Z njo ustanavlja samostan ob reki Kremži (Chremsa). Po tej listini poklanja vojvoda samostanu dekanijo Slovenov (Slovencev) z istimi davčnimi dohodki vred, ki jih je prej dobival vojvoda sam. Samostanu odstopa s tem vse one Slovene, katerim zapovedujeta uradnika Taljub in Sparuna in žive med mejami, ki jih je s prisego odobril ondotni župan Plijsso ter so jih tudi na izrecno povelje Tasilovo s pričami obhodili. . . . Tudi podeljuje Tasilo samostanu 30 Slovenov v Dietachu z davčnimi dohodki vred. Končno prepušča Tasilo samostanu še

¹⁾ Wenden, Winden, — Windisch = Slovenci, slovenski, ker so Nemci tako imenovali svoje sosede Slovence. Danes je ta beseda psovka na Koroškem in Štajerskem: »Windischer Hund!«

zemljo, ki so jo ti Sloveni obdelovali brez njegovega dovoljenja v med Dietachom in Sierningom.¹⁾ (Niederle II. 251/2: Kos I. 256. 1-4.)

Kako so prišli ti Sloveni v te kraje? Gotovo ob Muri in Donavi v Spodnjo in Zgornjo Avstrijo, k Donavi pa so prišli ob njenih pritokih, Latvi in Rabi, ter posedli alpske dežele ob štirih rekah: 1. ob Savi navzgor so se naselili po Kranjskem in proti jugu po Primorskem: 2. ob Dravi so prišli na južno Štajersko, Koroško in Tirolsko v Pustriško (Bistriško) dolino; 3. ob Muri in Murici so se naselili po Srednjem in Zgornjem Štajerskem in 4. ob Donavi v Dolnji Avstriji v doline rek Ipuse, Erlave in Traguše, v Zgornji Avstriji pa v porečje Aniže in Travne. Ob podonavski meji so se srečali s Čehi.

Predaleč bi prišli, če bi hoteli raziskovati postanek imen nekdanjih slovenskih, sedaj nemških krajev, vasi, trgov, mest, gorâ, hribov in dolin, rek in jezer v pokrajinah Zgornje in Spodnje Avstrije, Srednje in Zgornje Štajerske, severne Koroške ter vzhodne Tirolske.

Za našo staroslovensko mejo je glavno in najvažnejše to dejstvo, da so v vseh imenovanih krajih prebivali pred 1200 leti naši predniki — Sloveni, katere sta pa izpodrinila nemški meč in nemška kolonizacija v srednjem veku.

¹⁾ Dietach je vas na Zgornjem Avstrijskem od Steyra proti severu, Sierning pa vas od Steyra proti zahodu (Kos I. 256 1-4).

Zmaga nemškega meča.

1. Nemci dele slovensko posest.

S krščanstvom se je začelo istočasno razširjati po nekdanji slovenski Karantaniji tudi ponemčevanje slovenske zemlje. Bavarski vojvode so se namreč hoteli otresti zavisnosti frankovskih kraljev. Zato so iskali pomoči pri Slovencih, ki so že tedaj priznavali bavarsko oziroma frankovsko nadoblast. Stik z Bavarci pa je prinesel Slovincem tudi stik z novo vero — krščanstvom. Bavarci so se trudili, da bi razširili krščansko vero med svojimi sosedi Slovenci, in so v ta namen ustanavljali ob slovenskih mejah in kasneje tudi po slovenskem ozemlju samostane, ki naj bi bili nekako središče in zavetišče krščanske vere. Tako je n. pr. že bavarski vojvoda Tasilo ¹⁾ ustanovil dva samostana na stari slovenski meji, enega l. 769 v Innichenu, drugega pa l. 777 v Kremsmünstru. Novo ustanovljenim samostanom so bavarski oziroma frankovski vladarji podeljevali cele slovenske okraje v zajem, podarjali jim razna posestva in pokrajine. Mnogo slovenske zemlje je bilo namreč tedaj prazne in nenaseljene, brez vsakega gospodarja. Veliko slovenskih prebivalcev je bilo namreč pomorjenih v vednih medsebojnih državljanskih in verskih bojih ²⁾, mnogim pa je bila slovenska zemlja odvzeta s silo, ker so jih Bavarci obdolžili veleizdaje in upora radi tega, ker niso hoteli priznati nemške nadoblasti. Po svojem državnem pravu so nemški vladarji smeli poljubno podeljevati zemljo, ki je bila brez gospodarja — herrenlos — komurkoli so hoteli. Na ta način je prišlo mnogo slovenske zemlje v roke nemških

¹⁾ Prešeren poje v Krstu pri Savici o „parskem Teslu“ — bavarskem Tasilu.

²⁾ Beri Prešernov „Krst pri Savici“.

naseljencev ali vsaj takih Slovencev, ki so bili prijazni Bavarcem, bili torej „deutschfreundlich“.

Vedni boji z Nemci in Obri so uničili mnogo ljudi in zabranili, da se Slovenci niso mogli gosto naseliti, kar je seveda škodilo narodnemu prodiranju proti zapadu. Redka naseljenost in politična odvisnost sta povz očili, da se je moglo nemštvo po Bavarcih utrditi na slovenskih, redko obljudenih krajih in posledica je bila, da se je germanizacija hitro širila. Gorate, neobljudene pokrajine po severnem Štajerskem in Koroškem so prišle kmalu v nemško posest, ker so ti kraji kot nemška državna (kraljeva) lastnina najprej dobili nemško naselitev.

Z goratih nerodovitnih krajev pa je polagoma prodirala nemška noga dalje proti jugu v gostejše obljudene, rodovitnejše slovenske pokrajine ter sčasoma prišla v središče stare Slovenije, v Karantanijo. Preobsežno bi bilo, če bi navajali posamezne ustanovne in podeljevalne listine, s katerimi so nemški vladarji, škofje in nadškofje, grofi in drugi plemenitaši podeljevali slovensko zemljo nemškim svojim rojakom, selečim se v slovensko zemljo. Nemški kronisti in zgodovinarji nam sami prav jasno in neizpodbitno izpričujejo ves razvoj tedanjega fevdalnega naseljevalnega in ponemčevalnega sistema. Dovolj je, če prelistamo par strani „*Conversio Bayoariorum et Carantanorum*“ (Spreobrnjenje Bavarcev in Korošcev-Slovencev), ali pa „*Aenihardi Vita Caroli Magni imperatoris*“ (Enihard: Življenje vladarja Karla Velikega) ter „*Pauli Diaconi Historia Langobardorum*“ (Pavla Dijakona zgodovina Langobardov). Ti viri nam podajajo popolno sliko tedanje nemške naseljevalne politike.

Ko je l. 788 prišlo Bavarsko pod neposredno oblast Frankov, se je začelo naseljevanje in ponemčevanje po slovenski zemlji prav na debelo. In ne za kratek čas! Trajalo je do konca srednjega veka. V novem veku se je nekoliko ustavilo, seveda le za toliko časa, da se je pozneje moglo s tem večjo silo vreči na srednjo Koroško in Štajersko. Bila je to druga doba nemške raznarodovalne in razlaščevalne politike, doba moderne, prosvitljene notranje germanizacije, ki se je javljala po šolah, uradih, v vseh javnih službah, zavodih in podjetjih. Trajala je do poloma v oktobru in novembru l. 1918.

Nas seveda zanima za enkrat ona prva v srednjem veku.

2. Slovenci pod frankovsko oblastjo. Pokristjanjenje in vpliv nemških škofij.

Res je, da so Franki Slovencem sicer pustili domačo upravo in ustavo, jim pustili domače vojvode; to pa le zato, ker so se ti sami in prostovoljno odpovedali politični prostosti ter priznali frankovsko vrhovno oblast. Drugače je bilo z onimi Slovenci, ki se niso hoteli udati. Ogenj in meč jih je rešil — življenja.

Ponemčevanje se je širilo predvsem po nepolitični poti v znamenju nove kulture, ki jo je prinašalo nemško duhovništvo v slovenske kraje — s krščanstvom. Ta pot je bila nevarna in izdatnejša, kakor pa politična zavisnost. Posebno nevaren je bil vpliv nadškofije v Solnogradu. Solnograška cerkev je namreč dobila od cesarja Karola Velikega l. 811 popolno neomejeno oblast v cerkvenem oziru nad vsem ozemljem severno od Drave. Obširna posestva, ki jih je dobila solnograška cerkev od frankovskih vladarjev širom slovenske Karantanije, so segala v Labodsko dolino (Sv. Andrej), dalje poleg Gorčice (Gortschitztal) do Gospe Svete, Krnskega gradu, Dravskega dvora, v Podkrnos, Trebnje (Treffen) do Ostrovice, Breze do Grassluppa, dalje v severni Karantaniji (v Pölsu?) v Kobenzu, ob Ingeringu, Liesingu do Bruka, ob Murici v Strassengelu in na Lembachu ob Rabi. Posestva so imeli dalje na Koroškem: Grafendorf, Grobniško polje, Vetrinj, Krnka, Scheiffling, Teufenbach, Katsch (Koče?), Lind in Ljubno ter Lungau (na Solnograškem. Solnograška cerkev pa je dobila v dar posestva v Panoniji ob Kiseku, Rabi v Zalaberu v Dudlebski pokrajini in drugod. (Kos l. XVIII—XIX).

Brižinska cerkev je drugi ponemčevalni činitelj na slovenskem Koroškem. K nji so spadala posestva: pri Innichenu na Lurnskem polju, v Malniških Turah, ob Vrbskem jezeru, kjer je bil zlasti Otok središče brežinskih posestev in kjer so skoro gotovo nastali slavno znani slovenski „brižinski spomeniki“; razprostirala so se dalje v Rožeku med Trušnjami in Grebinjem v Velikovškem okraju. Imeli so tudi posestva ob Gmündu, pri Trgu (Feldkirchen) in ob Blatnem jezeru.

Tretja važna ponemčevalna postojanka je bila pasavska škofija, ki je imela svoja posestva ob Litvi in v Kirchbachu pri Tulnu.

Rezenski škoje so imeli svoja posestva pri izlivu Erlave v Donavo in trideset kmetij poleg Rabe.

Bamberška škofija je bila posestnica Trga (Feldkirchen) in celega ozemlja od Beljaka do Pontablja; imela je torej vso Kanalsko dolino in potem še Volšperk ter zgornjo Labodsko dolino. Poleg teh cerkvenih naseljevalnih oblastij je bilo še polno drugih nemških ponemčevalnih zavodov in samostanov. Toda glavni so vendarle bili prej imenovani. Vsa našeta posestva, samostani in pokrajine so prišle že v devetem, desetem in enajstem stoletju v nemške roke. Izpričujejo nam to ohranjene nemške listine.

Nemški vladarji so podeljevali tudi še drugim slovensko zemljo v last; bili so to posvetni velikaši, razni grofi in knezi in posebni zaupniki. Ni čuda potem, da je velik kos slovenske zemlje izgubil v nekaj stoletjih svoje prvotne slovenske gospodarje in prišel v last tujcem — Nemcem. Zakaj fevdnik (knez, ki je dobil kos zemlje od kralja v last in vžitek) je hitro naselil na svojo zemljo pridne in zanesljive ljudi, da so mu obdelovali polje ter plačevali »večo« (davek, od tod danes naše novo nazivanje »narodno večje«; večati pomeni namreč govoriti, razpravljati, zborovati in sklepati o davkih).

Misliti si moramo, da je fevdnik dobil v last obsežen kos zemlje. Ker je potreboval za obdelavanje polja pridnih rok, je zbral veliko število naseljencev ter jih poslal na svoje novo posestvo. Tako se je zgodilo, da je prišlo po več sto bavarskih (nemških) družin naenkrat v gotovo pokrajino. Tako se je v enem dnevu zasadila med domače Slovence zagozda tujega življa. Pri eni koloniji seveda ni ostalo; sledila ji je v bližini kmalu še druga, tretja itd. In posledica takega nevzdržnega naseljevanja? Slovenci so prišli na ta način v mnogih krajih v manjšino, slovenski domačin je izginjal, z njim pa je izginjala tudi domača slovenska govorica. Končno so se Slovenci prilagodili tujcem in se ponemčili.

Ta način naseljevanja in pa hkratno razširjanje krščanske vere po nemških duhovnikih je moralo prej ali slej privedi do tega, da se je ponemčevanje po slovenski zemlji hitro in uspešno širilo. Redka prvotna naseljenost, majhna obljudenost slovenskega ozemlja je raznarodovanje le še olajšala. In tako se je zgodilo, da smo Slovenci tekom nekaj stoletij izgubili skoro polovico svoje nekdanje posesti.

3. Hipni svetli žarek.

V devetem stoletju se je še enkrat za kratek čas pojavila svetla zvezda slovenske, oziroma jugoslovanske samostojnosti. Bilo je to za časa Ludovika Posavskega, vojvode v Dolenji Panoniji. Njegova država je obsegala Srbe, Hrvate in Slovence, in sicer po sedanjem Hrvatskem, med Dravo, Savo in Kolpo; nekaj časa tudi kos Štajerske, Kranjske, Primorske in Koroške.

Sedem let se je srečno bojeval s Franki ter ohranil svojo samostojnost. Po njegovi smrti l. 823 je njegova država polagoma razpadla. Slovenci so prišli zopet pod frankovsko oblast in tako v zavisnost dveh tujih činiteljev:

1. fevdalnega plemstva,
2. nemškega krščanstva.

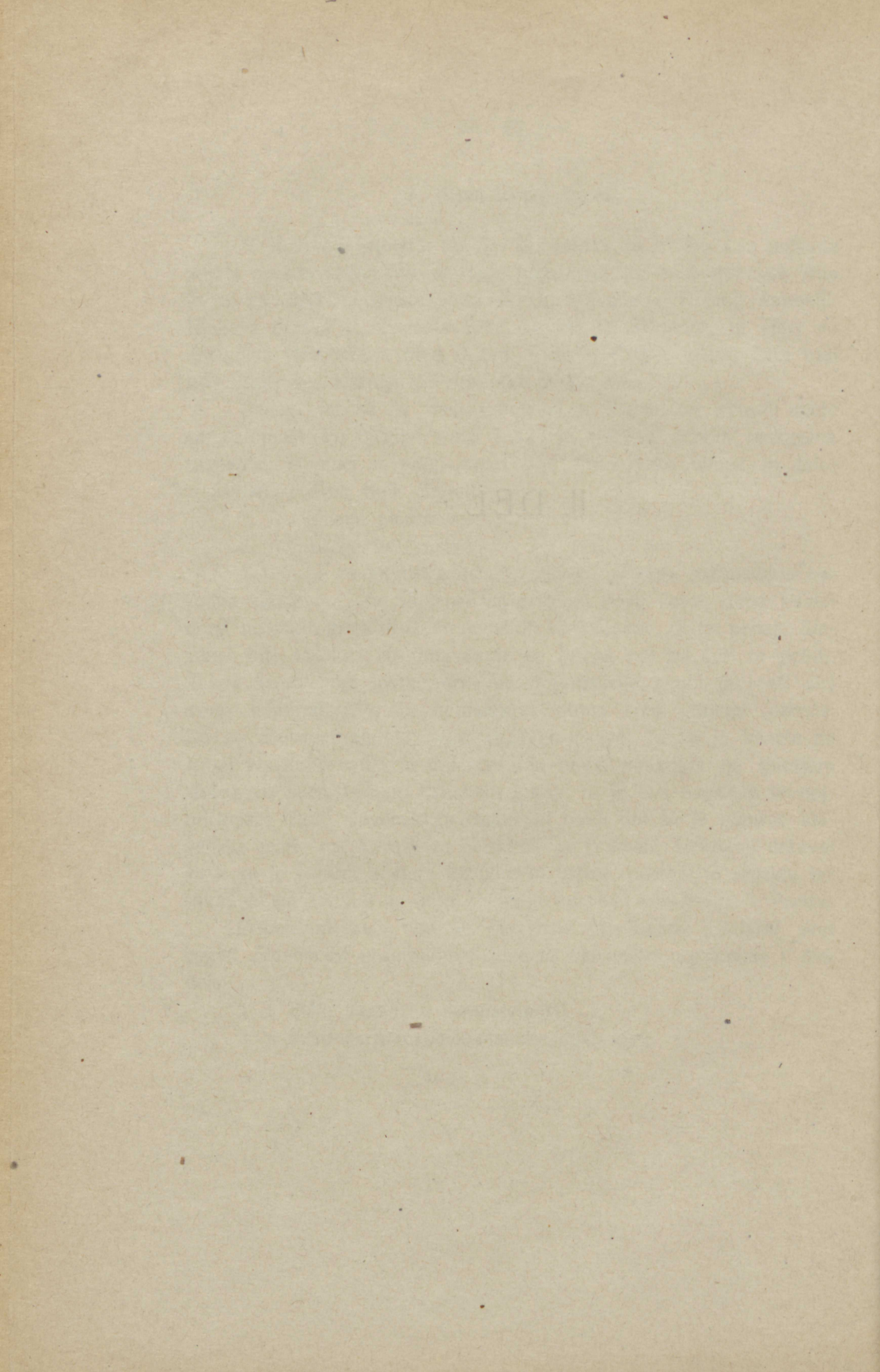
S tem je za enkrat končana njihova prvotna samostojna narodna zgodovina. Za Slovence se pričenja nova doba, doba odvisnosti nemških graščakov in nemških samostanov. Tako nehajo Slovenci biti to, kar so bili; zanje se prične boj za biti in nebiti. Zakaj narod brez lastne državne organizacije zgubi prej ali slej svojo odporno silo, in nemalokrat utone sredi tujega naroda. Da so Slovenci zgubili svoje državno pravo, ki se je kazalo na zunaj v ustoličevanju in umeščavanju novih vladarjev na knežjem stolcu, na staroslavnem Krnskem gradu, to je ena najtežjih in najbitkejših izgub slovenskega rodu. Od tistih dni se je namreč slovenski jezik na Koroškem umaknil iz javnosti. Nekdanji državni jezik se je izgubil v stare kronike in listine, urbarje in regeste ter čaka, da ga zbudi k novemu življenju mirovna konferenca v Parizu.

Pripomniti treba, da je slovenski zgodovinar Linhard prvi izmed Slovencev pragmatično razdelil slovensko zgodovino v dva dela:

1. v dobo paganske samostojnosti,
2. v dobo germansko-krščanske odvisnosti.

II. DEL.

—

Današnja slovensko - nemška jezikovna meja na Koroškem.

Po Kanalski dolini (Trbiž—Žabnice—Ukve—Ovčja vas—Naborjet—Lužnica—Lipalja vas), pridemo na slovensko-laško mejo v v trg Pontabel, ki leži na koroško-slovenski strani. Potem je most čez reko Belo, na oni strani mostu pa leži laški kraj Pontebo, ki ima še precej Slovencev.

Reka Bela tvori tu z mostom živo narodno in državno mejo med Slovenci in Italijani.

Od Pontebe se vije laško slovenska meja po dolini Ponteba (Pontebbana) do Rosskofela (2234 m). Tu se začne nemško-slovenska meja, ki se loči od laške državne meje in gre čez Rosskofel, Rudniško sedlo in Rudniško planino dalje na Mokro polje (Nassfeld). Od tu gre čez Gartnerkofel (2199 m: Watschiger Alpe) v dolino Krnice (Garnitzengraben). Meja se vije tukaj med vasmi Modrinjaves, Vačik—Mičik, Poče in potem zapadno od trga Šmohor po dolini Gosrinje (Gösseringbach) do Višprij. Pri Višprijah se obrne nazaj in gre po Ziljskih planinah čez Spitzegel (2120 m) na Slovenijo planino, od koder zavije malo proti severu in severo-vzhodu čez Krezen, nato gre proti jugu na Rute (Kreth) in Kadučo, dalje po dolini Bele (Weissenbach) na Gumerče (Gummern).

V Rutah, Pliberku in Kaduči je še mnogo Slovencev, posebno stalnih delavskih družin.

Od Rut in Pliberka gre meja čez Beljaško planino (Dobrač) v dolino Drave in potem severno nad Beljakom v Št. Rupert čez vasi Šmartin, Suha, na vzhod proti Vajškri (Landskron). Od Vajškre naprej se vije meja po Osojskih Turah, tako, da so občine Vernberg, Domačale, Kostanje še vedno v strnjem slovenskem

ozemlju. Lahko trdimo, da je tukaj Osojsko jezero ona živa meja, ki loči Nemce in Slovence; zakaj slovenska govorica sega še prav do Osojskega jezera. Tudi posestva kostanjskih župljanov segajo segajo uprav do jezerskega obrežja.

Od vzhodnega konca Osojskega jezera gre meja skozi vasi Št. Miklavž, Glanhofen, Predgrad, Buscheiden skoro do Trga (Feldkirchen), kjer tudi še živi nekaj Slovencev. Od trga se obrne na to meja na mali Št. Vid, Tigrče, Blače, Dve Cerkvi (Zwei Kirchen), odtod pa na Karnberg čez Urhovo goro (1018 m — Ulrichsberg), na Krnski grad (Karnburg), preko Zagrada na Modrinjo vas, po Gosposvetskem polju v Willersdorf (Nemški Šmihel) in zopet čez Št. Magdalensko goro (1060 m) na Sv. Boštjan, Sv. Gregor in potem na Št. Janž na Mostiču, kjer je južni del fare še skoro ves slovenski. Od Št. Janža se zavije na Št. Janško goro in po Svinji¹⁾ planini čez Schwagkogel, Malo in Veliko Svinjo planino (2080 m), kjer doseže v središču planine Speikkogel (1900 m) slovenska narodna meja svojo najsevernejšo točko na Koroškem. Od Speikkogla se obrne zopet proti jugovzhodu na Pustrico, od nje pa se spušča polagoma v dolino Granice in Labodnice. Od Št. Pavla pa do Laboda tvori mejo do izliva v Dravo Labodnica. Tu prestopi meja Dravo, gre na vzhod skozi Št. Lovrenc (še slovensko-nemška župnija) čez Kozjek na Korico (Koralpe (2140 m).

Na koroško-štajerski slovensko-nemški meji, ki se spoji na Golici, gre potem narodna meja po dolini Bistrice do Sv. Ožbolta, dalje čez Glažuto, Soboto, Št. Ožbald, Sv. Lovrenc, Sv. Primož, Št. Janž — Radelj (1104 m) — Lešno, po dolini Sagove (Ivnice) na Sagovo, Arvež—Lučane, po gorovju Kranje na Vrhovce, Gomilico, Rečje, Arnovž; potem tvori mejo reka Mura — levi breg — Cmurek, zopet reka Mura — desni breg: — Trate, Lukovci, Žepovci, Apače, Sagovci. Tu prestopi meja zopet breg Mure, gre na Radgono, odtod pa na Obvajno in Pridovo, kjer se združi slovenska meja z madjarsko.

Ta v glavnih potezah načrtana meja je še danes resnično živa jezikovna meja med Slovenci in Nemci na Koroškem (in Štajerskem). To se pravi: v zgoraj potegnjenem pasu od Šmohora pa vasi severno od Beljaka, Osojskih Tur, porečja Gline, Krnskega gradu, Gosposvetskega polja, Št. Magdalenske

¹⁾ Svinji: od svin [ec] + ji, ne od svinja [Sau]!

gore z Visoko Ostrovico do Št. Janža na Mostiču in potem Svinje planine; dalje severno od obmejnih župnij Djekš, Kneže, Krčanja, Pustrice, Granice, Labodnice, Drave, Laboda, Kozjega vrha, Korice je prebivalstvo narodno mešano. Slovenci in Nemci stanujejo skupaj, govore* večinoma nemško, kjer je že skoro povsod šola in cerkev nemški, vendar govorijo Slovenci sami med seboj pri spovedi in doma še slovensko. Starejši ljudje znajo večinoma še slovenski, mladina pa je vzgojena v strogo nemškem duhu, pozablja svoj materni jezik in ga celo zasramuje.

Ostanek slovenstva je tu v prebivalcih, ki so jim nadeli Nemci sramotilno ime »Windische«. Le v zaupljivem, domačem govoru, v zatišju kmečke hiše se čuje slovenska govorica. Pisec teh vrstic je sam doživel slučaj, ko je bil pri kmetu Jordanu na Gosposvetskem polju, da sta mož in žena, stara okrog 35 let, prava pristna Korošca, on domačin, žena pa iz Št. Jakoba ob Cesti, govorila doma med seboj slovensko, z mnogoštevilno svojo deco pa — nemško. In to je bilo spomladi leta 1918!

Navedena jezikovna severna meja na Koroškem bo v naši Jugoslaviji prav gotovo velikega pomena, ker bo treba ravno obmejnim severnim jugoslovanskim krajem takoj v začetku posvečati največjo pozornost v vsakem oziru, bodisi v političnem, kulturnem ali narodnem. Ta meja pa nikakor ne more biti naša prihodnja državna meja. Vsaj povsod ne, ker znači le dejansko sedanjo jezikovno posest v krajih, kjer se bje zadnji boj za zadnje jugoslovanske glasove na severu.

Če bi mogel dr. Carantanus govoriti na mirovni konferenci, tedaj bi odseku za severno mejo Jugoslavije predlagal glede Koroške naravno geografsko mejo, ki je obenem naš slovenski »najmanj« v koroški državni meji. Minimalna severna meja Jugoslavije naj bi šla v nekaterih točkah še nekoliko višje, ki bi jo predlagal sledeče. Pričel bi pri Pontablju. Od tu dalje bi risal pot jugoslovanski državni meji po stari laško-avstrijski meji, po dolini potoka Pontebe (Pontebane), po podolju Lance do Vrat (Törlhöhe), dalje po Fnideniku in Straniške Planine (Fnidenigkogel in Straninger Alpe). S Straniške planine bi šla meja v dolino potoka Stranice (Straningerbach), po tej dolini do izliva Stranice v Zilo. Dalje bi bila za mejo Zila do izliva Cerknice, tako da bi pripadli »slovenski« Cerkovčani (Cerkljani?) Jugoslaviji. Dalje bi šla meja po Cerknici

črez Sedlo (Sattelle: 1180 m) k potoku Črni (Schwarzenbach), ki se pri Višprijah izliva v Gosrinjo (Gössering). Od vasi Višpriji bi šla meja na Križno goro (Kreuzberg), potem na Belo jezero (Weissen See), od njega naprej bi bil otok Bela (Weissenbach) do njegovega izliva v Dravo pri Brezah (Fresach), prva postaja od Paternijona proti Beljaku. Od Paternijona—Breze bi šla meja čez Koberško goro (Afritzer Berge) na Gerlico (Görlitzen: 1910 m) nad Osojskim jezerom, dalje severno nad Trgom (Feldkirchen) po razvodju med Krko in Glino, tako da bi bila železnica Št. Vid—Beljak še v Jugoslaviji; torej po Vimiških gorah (Wimmitzer Berge) do Št. Vida.

Št. Vid naj bi bilo obmejno mesto, ki bi bilo obenem colninsko mesto.

Od Št. Vida naj bi šla severna meja Jugoslavije po dolini na Dobro polje (Krappfeld) do Svinca (Eberstein), od tu v dolino Goričice (Gortschitztal), ki bi jo samo presekala, potem dalje, kakor gre živa narodna meja do Korice na Štajerskem. Sicer bi s to naravno geografsko mejo pridobili nekaj tisoč Nemcev (50.000), a ti bi ne bili nevarni za mirni razvoj v Jugoslaviji, ker so bili ti kraji in ljudje v teku zadnjih 150 let ponemčeni in še sami priznavajo, da ne spadajo k Nemcem. Zakaj značilno je, da še dandanes pravijo Nemci v teh krajih, kadar hočejo zaznamovati prave Nemce na severu: »Oben bei den Deutschen« — »gori pri Nemcih« in pokažejo pri tem proti severu.

Kraji severno nad Beljakom in severno nad Celovcem so namreč taki, da imajo samo lepa čista slovenska imena z nemškimi končnicami: Afritz, Avriach, Treffen, Sörg, Feistritz, Pörtschach a. B. itd.). Sled slovenščine se tu ni izgubila. Geografi imenujejo svet od Beljaka preko Velikovca in od Karavank preko Št. Vida z enim samim pojmom — »Celovška kotlina« (Klagenfurter Becken). In res tvori ta kotlina z Gosposvetskim poljem ter ravnino do Velikovca središče nekdanje in sedanje slovenske Koroške. Geografska slika te kotline je približno ista kakor Gorenjske, z Ljubljanskim, Sorškim in Kamniškim poljem. Zato je trikot, ki ga tvorijo Beljak, Št. Vid, Velikovec tista naravna meja, brez katere naša severna jugoslovanska država ne more živeti. Seveda so zarisali Nemci, tako n. pr. prof. Wutte, nemško-slovensko mejo na Koroškem popolnoma drugače. Wutte je namreč že leta

1906 porinil nemško mejo pri Beljaku in Celovcu čez Dravo. To pa ne odgovarja resnici. Zakaj, povsod po vaseh severno Beljaka kot: Zgornja in Spodnja Bela, Pogorje, Goriče, Šmartin, Št. Rupert, Laze, Jezernica, Suha prebivajo še Slovenci in severno Celovca sliši v krajih Dholica, Blatograd, Tigrče, Čanjče, Dhorše, Šmartno pri Celovcu, Kozjek, Podgoričica, Sv. Primož, Krnski grad, Trnjas, Št. Jurij na pesku, Gospa Sveta še povsod slovensko govorico, posebno med starejšim rodом zna še vsakdo prav dobro svoj materni jezik.

Pregled, ki ga tu podajamo čitatelju, kaže, koliko Slovencev izgubimo, oziroma ohranimo, če se meje izpremene po vzorcu I, II, III ali IV.

	Slovenci	Po kraj. repertoriju 1880		Po šematizmu 1917/18	Po kraj. repert. 1880	Po šematizmu 1917/18
		izgubimo	ohranimo	izgubimo	Nemci izgubijo	Nemci izgubijo
Če je I. meja:	Zilica-Zila-Drava do Spodnjega Dravograda	50.423	51.829	60.449	7.084	2.048
Če je II. meja:	Zilica-Zila-Drava-Krka-Djekše-Labud	36.028	66.224	47.993	13.581	2.700
Če je III. meja:*	Zilica-Zila-Drava, cesta iz Vrbe v Rožek, južni breg Vrbškega Jezera-Glina-Krka-Djekše-Labud	25.000	77.000	36.470	14.848	3.120
Če je IV. meja:	(Ziljske planine) Dobrač-Zila do Drave, Jezernica (Seebach) Osojske Ture, Ulrichsberg - Magdalensberg-meja velikovškega okraja	9.480	92.772	12.140	46.955	36.625

* Osojnica (Zatnica) šteje 11.025 Slovencev in 1267 Nemcev.

Še nekaj opazk k severni meji v Jugoslaviji.

Leta 1838 je pridigoval na binkoštni ponedeljek Anton Martin Slomšek v Blatogradu v samoslovenskem jeziku in bodril slovensko ljudstvo, naj se zvesto drži svojega maternega jezika in naj tudi **otroke** uči v njem. In tudi šole naj bodo slovenske. (Drobtinice: za novo leto 1849, stran 3—11).

Pred 80 leti je bil torej Blatograd še popolnoma slovenski kraj, danes pa ima čisto nemško lice, vendar pa govori starejši rod še vedno slovenski. Toda v šoli in cerkvi, kjer je pred 50 leti kraljevala sama slovenščina, je danes vse nemško! Leta 1850 si je občina Blatograd še naročila dvojezično občinsko desko, danes pa je vas strastno nemško gnezdo, bolje nemškutarsko! Tu imamo izrazit primer in žalosten dokaz nasilnega ponemčevanja v zadnjih 50 letih. Nemški sistem pokojne Avstrije je na Koroškem slavil od leta do leta večje uspehe v šoli, cerkvi, občinskih in državnih uradih. Ljudstvo so toliko časa hujskali nemški učitelji, odpadniki, žandarji, c. kr. okrajni agitatorji, da je bilo končno zrelo za nemško »mirno« prispojitev, ker je zgubilo upanje na zedinjenje s Slovenijo.

V Blatogradu nad Vrbskim jezerom je župnikoval od leta 1827 do 1844 prvi koroški »Ilirec« Urban Jarnik, ki je spisal prvi slovenski, v »ilirskem jeziku« spisani jezikoslovni spis »Obraz slovenskega narečja u Koroškoj«. Izšel je v prvi knjigi Vrazovega časopisa »Kolo« (1842). Bil je torej spisan v Blatogradu, kar je za koroško slovenstvo in sedanje Jugoslavijo zelo važno, obenem pa značilno. Nič manj velepomemben je še danes drugi spis Jarnikov: Andeutungen über Kärntens Germanisierung (misli o ponemčevanju Koroške). V tem spisu je Ziljan Urban Jarnik prvi izmed Slovencev določil na podlagi krajevnih imen staro slovensko ozemlje in razložil vzroke ponemčevanju. Koroški učenjaki rodoljub je takorekoč na licu mesta prvi opozoril na podlagi znanstvenega raziskavanja, kako naglo se je vršil raznarodovalni razvoj. Preteklo je komaj 75 let in kaka izprememba je nastala v Blatogradu in drugih obmejnih krajih na Koroškem! Isto, kakor v Blatogradu, se je godilo tudi drugod. Koroška germanizacija najjasneje dokazuje, kaj velja ljudstvo, če nima vstrajnih, odločnih, požrtvovalnih voditeljev. Brez njih ljudstvo prej ali slej omaga in se potuji. Na Koroškem so bili do zadnjega

voditelji ljudstva edinole duhovniki, ker ni bilo svetne inteligence radi nemškega šolstva, ki je potujčilo slovenski naraščaj. Najočitnejši dokaz za to dejstvo je zadnje kruto nečloveško preganjanje slovenskih duhovnikov na Koroškem. O tem je jasno govoril protest narodne vlade SHS v Ljubljani koncem leta 1918.

Poročali pa so tudi v posameznih slučajih slovenski časopisi. Skoro iz vseh župnij so pregnali voditelje naroda — duhovnike. V Ljubljani so se zbirali z zavednimi Korošci in čakali dneva, da se povrnejo na svoje mesto. Pustiti so morali svoje župnije kot izgnanci, tepeni, zasramovani in med grožnjami, da jih usmrte, sledeči gospodje župniki in kaplani. Iz Št. Lipša župnik Razgoršek, iz Spodnjega Šmihela provizor Malej, iz Šmarjete pri Velikovcu župnik Dolinar, iz Št. Petra pri Grabsteinu župnik Šenk, iz Tinj prošt Einspieler in kaplan, iz Grabsteina kaplan Carf, iz Žreleč župnik dr. Arnejc, iz Radiš župnik Kogelnik, iz Borovelj župnik Trunk, iz Št. Jakoba v Rožu župnik Ražun, iz župnije Marije na Zili župnik Meško, iz Rožka župnik Hüttner, iz Škočidola župnik Gabron, iz Podkloštra župnik dr. Cukola, iz Gorij župnik Kuchling, iz Malošč-Bekštanja župnik dr. Lučovnik, iz Št. Ilja ob Dravi župnik Nagel, iz Logavesi župnik Singer. Poleg teh še nekateri drugi, ki so se morali začasno umakniti iz svojih župnij ter prepustiti svoje župljane nemški podivjanosti.

Ni li vse to neprimerna kulturna sramota, da nam peščica podivjanih Nemcev in nemškutarjev preganja naše najzasluženejše narodne voditelje na severni jugoslovanski meji?

Pa poglejmo nazaj za 60 let in stopimo v župnijo Čanjče, ki meji na Blatograd. Pred 60 leti — l. 1848 je štela ta župnija 1333 duš. Po škofijskem seznamu za leto 1848 je v tej župniji slovenščina cerkveni jezik. Ljudstvo je govorilo samo slovensko, v šoli pa je bilo popolnoma vse nemško, dasi je bil pri šolski skušnji le en otrok — nemška deklica. **V šoli za slovenske otroke se niso učili ene slovenske besedice, niti ene slovenske črkice.**

Pri šolskem svetovalcu Rudmašu so se farani čanjske župnije bridko pritoževali, da se v njihovi šoli le po nasilju nekaterih tako neumno nemčuri.

Kako je bilo v istem času v sosednih dveh župnijah?

V župniji Brezi, ki leži nad Krivovrbo (Krumpendorf) ob Vrbskem jezeru in blizu Čanjč je 2. julija 1831 nemški škof Jurij Mayr

prisostvoval katehiziranju v šoli. Župnik je nemško izpraševal. Škof vpraša, kako se pridiguje v cerkvi. Odgovor je bil: »V slovenskem jeziku!« Na to je nemški škof župniku zabrusil pod nos: »Jezik v cerkvi mora biti tudi jezik v šoli!« Ta bela vrana med Nemci je bil edini mož med koroškimi Nemci, ki je bil na pravičnem stališču glede slovenskega ljudstva. Če bi bili vsi bivši nemški krogi, posvetni in cerkveni taki kot škof Mayr, potem bi bili še danes Beljak, Celovec, Velikovec ter vsi drugi nemškutarski trgi z mesti vred po Koroškem slovenska posest in slovenski jezik bi govorili Slovenci po Gosposvetem polju!

V Porečah ob jezeru je bilo še leta 1858 v cerkvi vse slovensko, v šoli pa vse nemško; to pa navzlic temu, da je takratno ministerstvo odredilo z odlokom z dne 23. oktobra 1856. da mora biti pouk v slovenskih krajih in šolah na vsak način v materinem jeziku. In ta »pravična nemška praksa«, ki se ne ozira ne na državne postave, ne na želje ljudstva, je bila pri koroški deželni vladi in deželnem odboru — vsakdanji zakon!

Ta v resnici turški, krivični, nasilni nemški šolski »zakon« je še vedno v veljavi, in tu si upajo še drzno trditi, da se ne germanizira nasilno! Koroška je bila in je še vedno pravi turški vilajet, ko je moralo slovansko bogoslužje iti iz cerkev, ker so jih Turki zaprli, porušili ali prezidali v turške mošeje. Ali je boljše danes na Koroškem pod kruto nemško pestjo? Dogodki so jasna in glasna priča, da se niso Nemci zaman bratili in vezali v svetovni vojski s Turki.

Slovensko-koroško šolstvo.

(Glej razvidnico I, str. 34).

Einspieler je napravil v »Slov. Prijatelju« za leto 1861 po šematizmu Krške škofije pregled o narodnostnih razmerah na Koroškem in dognal:

221 samonemških župnij z	208.367 prebivalci
124 samoslovenskih župnij z	118.909 „
8 slov.-nemških župnij z	9.450 „
skupaj:	336.726 prebivalcev.

Slovencev je bilo torej leta 1860 na Koroškem nad 125.000, še danes pa je na Koroškem gotovo nad 120.000 Slovencev!

L. 1861 je bilo na slovenskem Koroškem še **24** čisto slovenskih, **56** utrakvističnih (slovensko-nemških, pravzaprav pa nemško-slovenskih) ljudskih šol. Druge šole v slovenskih krajih so bile nemške, približno **40**. In danes? Pravzaprav na Koroškem nimamo danes nobene slovenske šole; štejejo pač tri: na Jezerskem, v Strojni in Št. Danjelu. Pa tudi te niso čisto slovenske.

Na teh utrakvističnih (90) in nemško organiziranih (30) slovenskih šolah poučuje okoli 137 učiteljev, od katerih pa je 20 do 25 takih, ki so le za silo zmožni poučevanja v slovenščini. Tako moramo pribiti, da je **17.000** do **18.000** slovenskih otrok brez slovenskih učiteljev! Toda to še ni vse. Kar je bilo slovenskih učiteljev, ki so se le malo narodno eksponirali, so jih nemški mogotci takoj prestavili v čisto nemške kraje, ali pa kratkomalo odpustili iz službe. Ako so otroci v šoli nemško govorili, so jih učitelji in učiteljice hvalili, nasprotno pa, če so govorili slovensko, jih topli, kaznovali in končno še osramotili s tem, da so morali slovenski dečki in deklice nositi v šoli na hrbtu privezanega lesenega osla in neštétokrat zapisati v svoj šolski zvezek sramotilni stavek v nemškem jeziku: »Ich bin ein windischer Esel« — »Jaz sem slovenski osel«! Slovenski otroci so se učili samo nemških črk, latinice se niso smeli naučiti. Zakaj? Da bi doma ne mogli sami brati slovenskih knjig. — Koroški Nemci so hoteli na vse načine pripraviti Slovence do tega, da bi bili veljali za »sprachlose« za »brezspolne« v narodnem oziru. Naj ne bi bili niti Nemci, niti Slovenci, ampak samo »windische«, ki naj bi pomagali poživljati nemško kri.

Narodno razmerje na Koroškem.

Sledeče razvidnice pričajo, s kako brezobzirnostjo in nesramnostjo so nemške oblasti in uradi raznarodovali na Koroškem našo brezpravno rajo. Bolj kot živa beseda — kriče številke!

I. Razvidnica.

Pregled ljudskega (uradnega) štetja na Koroškem v letih 1880—1910.

Za l. 1870 je napravljeno ljudsko štetje po šematizmu. — Za l. 1910. je v zadnji (5.) rubriki navedeno zasebno ljudsko štetje, ki verno predstavlja pravo število koroških Slovencev. — Iz celotne razvidnice se lahko vsak sam prepriča, kako so uradni nemški števni komisariji »uniformirali« Slovence z nemško uniformo-občevalnim jezikom — vsakih 10 let za nekaj procentov.

Sodni okraji. Občine.	l. 1880		l. 1890		l. 1900		l. 1910		l. 1910	
	Prebivalci		Prebivalci		Prebivalci		Prebivalci		Slov. ur. šteje	
	Občevalni jezik	nem.	slov.	Občevalni jezik	nem.	slov.	Občevalni jezik	nem.	slov.	Prebivalci
I. Celovec-mesto:	7.119	629	18.134	723	21.503	1.671	25.582	1.761	20.582	6.761
A. Sodni okraj Šmohor:										
1. Brdo	80	1.520	90	1.418	93	1.362	161	1.160	50	1.271
2. Goriče	10	644	4	638	27	638	62	539	15	586
3. Mičik	661	32	710	—	728	—	882	5	—	—
4. Mežice	928	22	981	—	1.010	—	—	—	—	—
5. Štebenj na Zili	50	1.896	45	1977	34	1.916	138	1.713	25	1.826
6. Blače	1	665	9	621	6	540	18	530	5	542
	1.730	4.779	1.839	4.654	1.898	4.456	1.281	3.947	95	4.226
II. Celovec:										
A. Sodni okraj Trg:	—	—	—	4	—	93	—	97	—	472
B. Sodni okraj Borovlje:										
7. Bistrica v Rožu	36	1.528	61	1.682	162	1.573	715	893	35	1.573
8. Spodnja Vesca	4	1.258	14	1.264	23	1.131	—	—	—	—

9. Borovlje	726	1.154	907	1.391	1.423	1.096	2.825	322	225	2.922
10. Medborovnica (Glinje)	4	1.174	288	842	741	352	375	721	—	1.096
11. Podjubej	65	2.088	117	2.153	351	1.078	785	789	5	1.569
12. Šmarjeta v Rožu	—	—	—	—	—	—	87	1.065	—	1.152
13. Svetna vas	—	922	13	938	25	941	101	794	15	880
14. Slovenji Plajberg	—	—	—	—	74	820	27	749	—	516
15. Sele	—	1.027	—	1.069	6	999	13	1.014	—	1.027
C. Sodni okraj Celovec-okolica:	835	9.151	1.400	9.339	2.805	7.990	4.928	6.347	280	10.735
16. Annabichl	1.237	112	1.249	191	1.519	61	2.547	48	1.778	817
17. Žrelec	455	767	257	988	462	785	635	654	50	1.239
18. Grabštanj	91	1.981	293	1.848	343	1.660	922	918	45	1.795
19. Trnja ves	607	73	302	449	682	98	465	251	45	661
20. Hodiše	58	1.578	82	1.669	515	1.147	85	1.081	—	1.166
21. Kotmara vas	63	1.284	113	1.169	401	996	614	828	13	1.429
22. Kriva Vrba	457	226	390	303	581	170	750	50	90	700
23. Bilčoves	—	789	11	812	10	767	30	725	13	755
24. Žihpolje	—	—	—	—	402	494	732	317	—	1.031
25. Gospa Sveta	1.865	53	2.015	41	2.018	25	2.139	29	1.642	526
26. Otok	—	—	—	—	—	—	366	264	25	605
27. Šmartno pri Celovcu	790	145	1.014	74	1.270	217	1.474	231	969	736
28. Šmartno na Dholici	122	1.282	209	1.309	397	1.101	874	530	43	1.361
29. Slovenji Šmihel	84	1.504	134	1.406	—	—	—	—	—	—
30. Dhorše	766	44	774	11	833	—	751	17	324	444
31. Medgorje	20	1.027	33	1.054	29	1.027	37	932	—	969
32. Blatograd	1.942	197	2.097	99	1.396	16	1.380	31	713	698
33. Zgornja Vesca	4	444	3	435	1	428	35	349	—	384
34. Otmanje	826	142	880	57	713	80	775	18	429	364
Prenos	9.387	11.648	9.856	11.915	11.572	9.072	14.611	7.273	6.179	15.680

Sodni okraj.	I. 1880			I. 1890			I. 1900			I. 1910		
	Prebivalci			Prebivalci			Prebivalci			Prebivalci		
	Občevalni jezik			Občevalni jezik			Občevalni jezik			Občevalni jezik		
	nem.	slov.		nem.	slov.		nem.	slov.		nem.	slov.	Slov.
Odnos	9.387	11.648		9.856	11.915		11.572	9.072		14.611	7.273	6.179 15.680
35. Št. Peter na Gori	671	—		682	—		622	6		553	1	450 103
36. Št. Peter pri Celovcu	914	214		1.241	140		1.402	14		2.351	108	1.631 828
37. Poreče ob Vrbskem jezeru	127	601		492	496		1.093	110		1.253	87	271 1.069
38. Pokrče	—	—		—	—		193	1.289		600	859	16 1.443
39. Radiše	—	808		6	748		56	670		213	498	2 709
40. Št. Rupert pri Celovcu	720	—		1.348	51		2.849	25		4.604	106	2.440 2.270
41. Škofiče	14	1.277		38	1.345		76	1.256		73	1.198	11 1.260
42. Št. Tomaž	562	1.087		859	743		856	624		1.186	280	94 1.372
43. Dolčja ves	13	1.031		19	978		—	—		—	—	—
44. Vetrinji	546	742		707	628		1.254	32		1.294	237	211 1.320
	12.954	17.408		15.248	17.044		19.973	13.098		26.738	10.647	11.305 26.054
III. Okrajno glavarstvo Špital:	—	20		—	—		—	—		—	66	— 157
IV. Okrajno glavarstvo Št. Vid:	—	—		—	—		—	—		—	—	—
45. Eberstein-Svinec	—	—		—	2		—	3		—	46	1.968 246
46. Št. Janž na Mostiču	1.790	792		1.496	557		1.919	54		1.906	279	1.281 852
47. Št. Vid na Glini	—	—		—	20		—	16		—	—	— 150
48. Friesach-Breze	—	—		—	10		—	8		—	—	— 20
49. Hüttenberg	—	—		—	9		—	3		—	1	1.794 55
50. Krka, Gradeš, Lölling, Liemberg	—	15		—	8		—	6		—	—	— 50
	—	807		—	606		—	90		—	326	5.043 1.373

V. Okrajno glavarstvo Beljak.

A. Podklošter:

51. Pôdklošter	2064	1360	1434	2171	1615	1874	2338	1552	378	3512
52. Bistrica na Zili	—	—	—	—	—	—	105	547	—	652
53. Smerče	91	2170	133	2257	603	1582	1003	980	45	1938
54. Strajaves	25	2169	110	2106	186	1808	84	1034	23	1095
	2180	5699	1677	6534	2404	5264	3530	4113	446	7197

B. Patermon:

	—	25	—	—	—	2	—	32	—	162
--	---	----	---	---	---	---	---	----	---	-----

C. Rožek:

55. Logaves	—	—	125	2057	62	2138	85	1221	16	1291
56. Kostanje	—	—	241	768	302	703	329	634	25	938
57. Ledence	—	—	—	—	—	—	37	1132	13	905
58. Lipa	—	—	—	—	—	—	521	418	53	886
59. Rožek	150	4456	336	1524	177	1551	173	433	19	587
60. Št. Jakob v Rožu	—	—	21	3004	26	2876	360	3176	13	3523
61. Vrba ob Jezeru	137	3531	386	201	493	146	680	155	218	617
	287	7987	1109	7554	1060	7414	2185	7169	357	8747

D. Trbiž:

62. Lipalja vas	21	366	7	340	15	310	48	308	5	351
63. Naborjet	774	66	730	6	679	50	695	40	319	96
64. Pontabelj	642	—	626	12	744	12	807	17	704	120
65. Žabnica	33	866	52	806	162	693	345	492	36	801
66. Trbiž	2735	137	2759	287	3262	223	3480	93	2383	1190
67. Ukve	21	994	43	940	82	817	247	591	17	821
	4226	2429	4217	2391	4944	2105	5622	1541	3464	3379

Sodni okraji.	l. 1880		l. 1890		l. 1900		l. 1910		l. 1910	
	Prebivalci		Prebivalci		Prebivalci		Prebivalci		Slov. ur. štetje	
	nem.	slov.	nem.	slov.	nem.	slov.	nem.	slov.	Nemci	Slov.
Občine.										
E. Sodni okraj Beljak:										
68. Bekštanj	131	3.364	217	3.410	295	3.370	1.774	2.055	17	3812
69. Vajškra	—	—	2.271	6	3.143	7	4.366	101	3.866	601
70. Marija na Zili	54	1.259	59	1.316	140	1.346	908	677	27	1.558
71. Šmartin	—	6	—	197	—	49	—	1	—	197
72. Trebnje	—	—	—	42	—	3	—	1	—	42
73. Beljak	5.475	30	6.683	232	8.675	114	17.549	304	13.549	4.304
74. Vernberg	590	1.614	859	1.483	896	1.351	644	1.672	254	2.072
	6.259	6.273	10.089	6.686	13.149	6.240	25.251	4.811	17.693	12.586
VI. Okrajno glavarstvo Velikovec:										
A. Sodni okraj Pliberk:										
75. Pliberk	934	171	1.019	108	815	119	927	124	243	788
76. Št. Danjel	—	—	—	824	3	770	14	755	—	769
77. Bistrica	29	2.279	110	2.394	50	1.792	18	1.841	12	1.847
78. Tolsti Vrh	17	1.914	49	2.096	190	1.186	65	1.234	—	1.299
79. Guštanj	604	311	572	498	879	291	668	575	68	1.175
80. Kotlje	—	—	—	—	35	718	78	709	—	787
81. Libuče	165	1.934	168	1.755	112	1.603	153	1.607	28	1.732
82. Libeliče	4	2.015	90	1.919	58	1.904	160	1.783	15	1.928
83. Možica	—	—	61	729	115	1.526	371	1.788	25	2.134
84. Blato	4	2.125	18	1.577	43	1.447	32	1.451	—	1.483

85. Prevalje	842	5.097	1.633	3.311	726	3.268	875	2.964	75	3.764
86. Žvabek	—	—	19	413	9	426	5	440	—	445
87. Črna	109	2.386	121	1.582	149	1.624	207	1.874	57	2.024
	2.708	18.232	3.860	17.206	3.184	16.668	3.573	17.145	523	20.175
B. Dobrlaves:										
88. Dobrlaves	241	2.379	247	2.422	425	2.259	599	2.196	49	2.746
89. Galicija	1	1.082	25	1.113	22	1.047	21	1.029	—	1.050
90. Globavnica	7	1.330	15	1.373	17	1.308	21	1.264	7	1.278
91. Škocijan	20	1.262	58	1.216	83	1.103	166	1.019	—	1.185
92. Rikarjaves	4	1.852	32	1.853	52	1.803	98	1.687	8	1.777
93. Žitaraves	29	1.554	50	1.548	96	1.415	170	1.360	15	1.515
	302	9.459	427	9.525	695	8.935	1.075	8.555	79	9.551
Č. Železna Kapla:										
94. Železna Kapla	623	575	460	618	671	438	847	303	97	1.053
95. Jezersko	—	721	2	659	11	665	5	709	—	714
96. Bela	190	3.088	40	2.895	68	2.905	85	2.676	5	2.756
	813	4.384	502	4.172	750	4.008	937	3.688	102	4.523
D. Sodni okraj Velikovec:										
97. Djekše	75	1.702	201	1.592	214	1.540	197	1.404	27	1.574
98. Grebinj	540	2.789	664	2.871	560	2.707	841	2.344	121	3.064
99. Vobre	52	2.849	168	2.764	59	1.437	344	1.158	14	1.458
100. Št. Peter na Vašinjah	—	—	—	—	112	1.093	63	1.063	—	1.126
101. Pustrica	1.284	9	1.288	—	1.177	19	1.122	3	703	422
102. Ruda	125	1.651	223	1.600	317	1.368	204	1.330	34	1.500
	2.076	9.000	2.544	8.827	2.439	8.164	2.771	7.302	899	9.144
Prenos										

II. Razvidnica.

Pregled ljudskega štetja (1870) 1880 — 1900 (1910).

Ob tabeli je razvidno celotno nazadovanje Slovencev vsled „nemskega občevalnega jezika“!

Okrajna glavarstva.	l. 1880		l. 1890		l. 1900		l. 1910	
	Prebivalci		Prebivalci		Prebivalci		Slov. ur. štetje	
	Občevalni jezik		Občevalni jezik		Občevalni jezik		Prebivalci	
	nem.	slov.	nem.	slov.	nem.	slov.	nem.	slov.
Celovec-mesto	17.119	629	18.134	723	21.503	1.671	25.582	1.761
1. Šmohor	13.219	4.807	13.397	4.654	13.512	4.460	14.864	3.971
2. Celovec-okolica	34.319	26.559	37.986	26.387	44.028	20.969	53.211	17.007
3. Špital	44.974	52	45.689	26	44.820	1	48.929	66
4. Št. Vid	50.957	807	52.360	606	52.057	90	52.298	285
5. Beljak	34.453	22.413	37.814	23.166	42.586	21.129	55.918	17.702
6. Velikovec	7.737	45.222	9.535	43.634	9.994	40.877	11.585	39.518
7. Volšperk	38.807	1.763	39.717	1.834	41.460	1.298	41.928	1.902
	241.585	102.252	254.632	101.030	269.960	90.495	304.315	82.212
							251.212	135.315

Pregled celotnega prirastka ozir. izgube: glej prih. tabelo!

III. Razvidnica

podaja dokaz za nemško nezanesljivost in potrjenost ljudskega štetja na Koroškem. Številke so vzete iz uradnih krajevnih repertorijev — torej uradno »zanesljive«. — Bralcu, ogledaj si natanko vsako občino! — Tu je slika zares tužnih koroških razmer. Tabela nam kaže jasno: 1. da je uradno ljudsko štetje (po občevalnem jeziku!) na Koroškem popolnoma nezanesljivo, goljufivo; 2. kako nemški števni komisariji fabricirajo čez noč — Nemce iz Slovencev. Celo štetje je — grd zločin na narodnem telesu koroških Slovencev.

	I. 1880			I. 1890			I. 1900			I. 1910		
	Občevalni jezik		Prebivalcev	Občevalni jezik		Prebivalcev	Občevalni jezik		Prebivalcev	Občevalni jezik		Prebivalcev
	Nemcev	Sloven.		Nemcev	Sloven.		Nemcev	Sloven.		Nemcev	Sloven.	
V občini je bil:												
1. Trnja vas	607	73		302	449		682	98		465	251	
2. Št. Janž na Matiču	1.790	792		1.496	557		1.919	54		1.906	279	
3. Glinje	4	1.174		288	842		741	352		365	744	
4. Šmartno pri Celovcu	790	145		1.014	74		1.270	217		1.474	231	
5. Vetrinj	546	742		707	628		1.254	32		1.294	237	
6. Bekštajn pri Beljaku	131	3.364		217	3.410		295	3.370		1.774	2.055	
7. Marija na Zili	54	1.259		59	1.316		140	1.346		908	677	
8. Bistrica v Rožu	36	1.528		61	1.682		162	1.573		715	893	
9. Kotmaraves	63	1.284		113	1.169		401	996		614	828	
10. Podklošter	2.046	1.360		1.434	2.171		1.615	1.874		2.338	1.552	
11. Smerče	91	2.170		133	2.257		603	1.582		1.003	980	
12. Žabnica	33	866		52	806		162	693		345	492	
13. Vernberg	590	1.614		859	1.483		896	1.351		654	1.672	
14. Šmartno na Dholici	122	1.282		209	1.309		397	1.101		874	530	

15. Št. Tomaž pri Gospe Sveti . . .	562	1.087	859	743	856	624	1.186	280
16. Poreče ob Vrbskem jezeru . . .	127	601	492	496	1.093	110	1.253	87
17. Vovbre	52	2.849	168	2.764	59	1.437	344	1.158
18. Št. Peter na Vašinjah	—	—	—	—	112	1.093	63	1.063
19. Grebinj	540	2.789	664	2.871	560	2.707	841	2.334
20. Tinje	23	533	26	610	29	579	147	449
21. Važenberg	79	2.984	351	2.602	948	1.905	1.003	1.861
22. Ruda	125	1.651	223	1.600	317	1.368	204	1.330
23. Železna Kapla	623	575	460	618	671	438	847	303
24. Dobrlaves	241	2.379	247	2.422	425	2.259	599	2.196
25. Žitaraves	29	1.554	50	1.548	96	1.415	170	1.360
26. Guštanj	604	311	572	498	879	291	668	575
27. Žihpolje	—	—	—	—	402	494	732	317
28. Kriva Vrba	457	226	390	303	581	170	750	50
29. Ukve	21	994	43	940	82	817	247	591
30. Grabštanj	91	1.981	293	1.848	343	1.660	922	918
31. Žrelec	455	767	257	988	462	785	635	654
32. Podljubelj	65	2.088	117	2.153	351	1.078	785	789
33. Medborovnica	4	1.174	288	842	741	352	1.435	112

Po teh uradnih številkah so prebivalci — Nemci (!) in Slovenci so menjavali svoj občevalni jezik, kakor menjava človek obleko!

Kedor se zares zanima za koroške Slovence, bo v teh drastičnih primerih našel celo tužno zgodovino slovenskega Korotana zadnjih 40 let. — Kaj takega se more dogajati le v modernem koroškem »vilajetu«. — Koroška je bila res »unikum« v stari Avstriji in menda hoče biti tudi v novi!

Poglavje o slovenski inteligenci na Koroškem.

Opisane nenaravne šolske razmere na slovenskem Koroškem so pač glavni vzrok, da slovenski Korotan nima svoje slovenske inteligence, nima svojega meščanstva in trgovskega stanu. Koroško — slovensko inteligenco zastopa doma in v javnosti, v šoli in cerkvi, koroški slovenski — duhovnik! To je mogoče le radi tega, ker je bil v koroških srednjih šolah vpeljan tak duh, da slovenski dijak ni mogel obstati med nemškimi sošolci in profesorji, ki so mu popolnoma zagrenili vsak študij.

Najbolj nam predoči slovenske srednješolske razmere na Koroškem sledeči pregled:

L. 1910/11 je bilo na Koroškem na treh gimnazijah: v Celovcu, Beljaku, v Št. Pavlu,

Nemcev 851, Slovencev 97.

Na realki v Celovcu:

Nemcev 375, Slovencev 8.

Na učiteljišču v Celovcu:

Nemcev 197, Slovencev 27.

Na vseh koroških srednjih šolah torej skupaj 1423 Nemcev in 132 Slovencev. Tem številkam podaja še poseben pomen sledeča tabela o srednjem šolstvu.

Srednje šolstvo.

Zavodi — Učne moči	Nemci	Slovenci	Opomba
1. Gimnazija v Celovcu	22	2	
2. Realna gimnazija v Beļjaku	16	3	(1 katehet)
3. Višja realka v Celovcu	25	2	(1 katehet)
4. Samostanska gimna- zija v Št. Pavlu . . .	17	1	
5. Učiteljišče v Celovcu:			
Profesorji, učitelji . .	12	—	
Vadniški učitelji . . .	4	1	
Suplent	1	—	

Zavodi — Učne moči	Nemci	Slovenci	Opomba
Deželni šolski svet (koroški!):			
Zastopniki dež. šolskega sveta	12	1	Slovenec, kanonik dr. Sommer, je vpoklican kot zastopnik katoliške konfesije, ne pa Slovencev

Pripombe k temu pregledu so odveč. 140.000 koroških Slovencev — **nima ne slovenskih uradnikov — ne šol!**

Še v vse drugi luči se odkrivajo te številke, če jih primerjamo z razmerami na Kranjskem, kjer je bilo l. 1907 447 nemških učencev na srednjih šolah, dasi je imela Kranjska l. 1900 samo 28.000 Nemcev, Koroška pa l. 1900 90.000 Slovencev po uradnem štetju.

To nasprotje vpije do neba in osvetljuje nemški šolski sistem na Koroškem, kjer je nemška uradna in neuradna politika hotela oropati po načrtu ljudstvo domačih narodnih voditeljev, dobro vedoč, da mora v kulturi zaostali narod izginiti, če mu preprečijo, da bi iz njega vzrastla vodilna vrsta narodno-zavednih mož. Zakaj neuko ljudstvo je mrtva masa, ki se da kmalu raznaroditi.

Ko se je zadnja leta vkljub vsemu pritisku vendarle posrečilo, da smo dobili na Koroškem nekaj domače inteligence, pa jih je nemški sistem poslal v službo v druge kraje izven Koroške. Sodniki dr. Kušej, dr. Jlavnic, dr. Schaubach, dr. Silan in dr. so morali iti drugam, ker pri domačih koroških sodiščih v slovenskem delu zanje ni bilo prostora. Prav tako je bilo s političnimi uradniki in profesorji. Slovenec domačin je moral s trebihom za kruhom, Nemec-tujec pa se je lepo mirno mastil v slovenskem Korotanu, psoval in zaničeval slovenstvo ter ponemčeval ubogo ljudstvo. Vrh vsega tega so nas Korošce v preljudi stari Avstriji na podlagi skrajno krivične volilne geometrije ogoljufali za štiri mandate! Zakaj 90.000 koroških Slovencev je imelo v državnem zboru samo enega poslanca, v deželnem istotako!

Številke naj govore!

Stanje političnih uradnikov na Koroškem s 1./I. 1913.

Uradi	Stopnja	Nemci	Nemci (kurzovci) s kvalifikacijo znanja slovenščine	Slovenci
Dež. vlada v Celovcu	deželni predsednik . . .	1	—	—
	dvorni svetnik . . .	1	—	—
	dež. vlade svetniki . . .	5	—	—
	okrajni glavarji . . .	3	—	—
	okrožni vladni tajniki . . .	3	—	—
	okrajni komisarji . . .	4	—	—
	okž. vladni koncipisti . . .	5	—	—
	dež. vlade konceptni praktikanti . . .	5	—	—
Policijski oddelek v Celovcu	policijski nadkomisar . . .	1	—	—
	policijski kanclist . . .	1	—	—
	policijski agent . . .	1	—	—
Policijski oddelek v Pontablju	policijski komisar . . .	1	—	—
	policijski agenti . . .	2	—	1
Sanitetni oddelek . . .	referent	1	—	—
	sanitetni nadzornik . . .	1	—	—
	okrajni zdravnik . . .	1	—	—
Veterinarski oddelek . . .	referent	1	—	—
	nadzornik	1	—	—
	prov. živinozdravnik . . .	1	—	—
Kletarstvo	kletarski nadzornik . . .	1	1	—
Stavbinski oddelek . . .	stavbin. nadsvetnik . . .	1	—	—
	stavbinski svetniki . . .	2	Slovenec govori le narečje in je nem- ški nacionalec . . .	—
	inženirji	4		1
	stavbinski pristav . . .	1		—
	stavbinski praktikant . . .	—		1
	stavbinski azistent . . .	1		—
Dravska melioracijska komisija	inženirji	4	—	—
	vodni (rečni) mojster . . .	—	—	—
	in drugi uradniki . . .	6	—	—
	cestarji	14	—	—
Računski oddelek . . .	računski svetniki . . .	3	—	—
	računski revidenti . . .	4	—	—
	računski oficijali . . .	3	—	—
	računski azistenti . . .	2	—	—
	računski praktikanti . . .	3	—	—
		88	1	3

Stanje državnih uradnikov na Koroškem 1./I. 1913.

Uradi	Stopnja	Nemci	Nemci (kurzovci) s kvalifikacijo znanja slovenščine	Slovenci
Deželna vlada . . .		88	1	3
Kanclijski uradniki .	ravnatelj	1	—	—
	pristavi	—	—	1
	oficijali	4	1	—
	kanclisti	3	1	—
	oficijanti	6	—	—
Dež. šolski nadzornik	nadzornik	1	—	—
Agrarna komisija v Celovcu	tehnično osebje . .	7	—	—
Agrarna komisija v Beljaku	lokalni komisarji . .	3	—	—
	tehnično osebje . .	6	—	—
Okrajna glavarstva Celovec, Šmohor, Beljak, Velikovec, Volšperk	okrajni glavarji . . .	5	2	—
	dež. vlade svetniki .	2	—	—
	okrajni komisarji . .	4	1	2
	dež. vlade koncipisti	4	—	—
	dež. vlade konceptni praktikanti	5	—	—
	gozdni komisarji . .	5	—	—
	okrajni zdravniki . .	5	—	—
	okr. živinozdravniki .	4	—	2
Staybinski svetniki .	okrajni inženirji . .	6	—	—
	staybinski pristavi .	1	—	—
	okrajni tajniki . . .	2	—	3
	kanclisti, kanclijski oficijanti, azistenti	14	—	4
		176	6	15
Deželni odbor:				
	Deželni glavar . . .	1	—	—
	dež. glav. namestnik	1	—	—
	dež. odborniki . . .	4	—	—
Deželni uradniki:				
	Uradniki različnih stopinj	75	3	2

Justične oblasti.

Uradi	Stopnja	Nemci		Slovenci	Opomba
		ne znajo nič sloven.	za silo sloven. govore		
Dež. sodišče Celovec	dež. sod. predsednik	—	1	—	Tukaj so navedeni samo slovenski, oziroma mešani sodiščni okraji — čisto nemški so izpuščeni. Iz navedenega statističnega pregleda se lahko vsak prepriča o veliki nemški »pravičnosti in nepristranosti« na Koroškem pod staro Avstrijo.
	dež. sod. podpredsed.	1	—	—	
	dež. sod. nadsvetniki	2	3	—	
	dež. sod. svetniki	3	3	—	
	okr. sodniki	1	—	—	
	sodniki	2	1	—	
	avskultanti	7	4	2	
Okr. sod. Celovec	dež. sod. nadsvetnik	1	—	—	Pripominjamo kar tukaj: Ako pridejo koroški Slovenci pod NemškoAvstrijo, ne bodo imeli niti enega sloven. sodnika ali uradnika. Če kdo o tem zlem »prerokovanju« dvoimi, se bo prepričal lahko sam takoj po sklenjenem miru!
	dež. sod svetnik	—	1	—	
	okr. sodniki	3	2	—	
	sodniki	1	—	—	
Drž. pravdnštvo	I. drž. pravdnik	1	—	—	Pripominjamo kar tukaj: Ako pridejo koroški Slovenci pod NemškoAvstrijo, ne bodo imeli niti enega sloven. sodnika ali uradnika. Če kdo o tem zlem »prerokovanju« dvoimi, se bo prepričal lahko sam takoj po sklenjenem miru!
	drž. pravdn. namest.	1	2	—	
Okr. sod. Pliberk	dež. sod. svetnik	—	1	—	Pripominjamo kar tukaj: Ako pridejo koroški Slovenci pod NemškoAvstrijo, ne bodo imeli niti enega sloven. sodnika ali uradnika. Če kdo o tem zlem »prerokovanju« dvoimi, se bo prepričal lahko sam takoj po sklenjenem miru!
	sodnika	—	2	—	
Okr. sod. Dobrlaves	dež. sod. svetnik	—	1	—	Pripominjamo kar tukaj: Ako pridejo koroški Slovenci pod NemškoAvstrijo, ne bodo imeli niti enega sloven. sodnika ali uradnika. Če kdo o tem zlem »prerokovanju« dvoimi, se bo prepričal lahko sam takoj po sklenjenem miru!
	sodnik	—	—	1	
Okr. sod. Želez. Kapla	dež. sod. svetnik	—	—	1	Pripominjamo kar tukaj: Ako pridejo koroški Slovenci pod NemškoAvstrijo, ne bodo imeli niti enega sloven. sodnika ali uradnika. Če kdo o tem zlem »prerokovanju« dvoimi, se bo prepričal lahko sam takoj po sklenjenem miru!
	okr. sodnik	—	1	—	
Okr. sod. Velikovec	okr. sodnik	—	1	—	Pripominjamo kar tukaj: Ako pridejo koroški Slovenci pod NemškoAvstrijo, ne bodo imeli niti enega sloven. sodnika ali uradnika. Če kdo o tem zlem »prerokovanju« dvoimi, se bo prepričal lahko sam takoj po sklenjenem miru!
	sodnik	—	2	—	
Okr. sod. Borovlje	okr. sodnik	—	1	—	Pripominjamo kar tukaj: Ako pridejo koroški Slovenci pod NemškoAvstrijo, ne bodo imeli niti enega sloven. sodnika ali uradnika. Če kdo o tem zlem »prerokovanju« dvoimi, se bo prepričal lahko sam takoj po sklenjenem miru!
	sodnik	—	1	—	
Okr. sod. Rožek	okr. sodnik	—	1	—	Pripominjamo kar tukaj: Ako pridejo koroški Slovenci pod NemškoAvstrijo, ne bodo imeli niti enega sloven. sodnika ali uradnika. Če kdo o tem zlem »prerokovanju« dvoimi, se bo prepričal lahko sam takoj po sklenjenem miru!
Okr. sod. Beljak	okr. sodnik	1	—	—	
	sodnik	4	2	—	Pripominjamo kar tukaj: Ako pridejo koroški Slovenci pod NemškoAvstrijo, ne bodo imeli niti enega sloven. sodnika ali uradnika. Če kdo o tem zlem »prerokovanju« dvoimi, se bo prepričal lahko sam takoj po sklenjenem miru!
Okr. sod. Podklošter	dež. sod. svetnik	—	1	—	
Okr. sod. Šmohor	okr. sodnik	—	1	—	Pripominjamo kar tukaj: Ako pridejo koroški Slovenci pod NemškoAvstrijo, ne bodo imeli niti enega sloven. sodnika ali uradnika. Če kdo o tem zlem »prerokovanju« dvoimi, se bo prepričal lahko sam takoj po sklenjenem miru!
	sodnik	1	—	—	
Okr. sod. Trbiž	okr. sodnik	1	—	—	Pripominjamo kar tukaj: Ako pridejo koroški Slovenci pod NemškoAvstrijo, ne bodo imeli niti enega sloven. sodnika ali uradnika. Če kdo o tem zlem »prerokovanju« dvoimi, se bo prepričal lahko sam takoj po sklenjenem miru!
Okr. sod. Št. Pavel	okr. sodnik	—	1	—	
	sodnik	1	—	—	
		31	32	4	

Ni li res taka deželna turški vilajet?! Da pa Nemec ostane vedno le Nemec, t. j. mutasti človek, nem in gluh za vse pravice, to so dokazali koroški Nemci tudi takoj v svoji novi nemško-avstrijski republiki. Slovenske voditelje, duhovnike in lajike, podijo z brutalno silo iz dežele, v svoj koroški deželni zbor pa niso poklicali niti enega Slovence. Vendar se upajo trditi, da je na Koroškem za Slovence, ki so »deutschfreundlich« vse preskrbljeno, da je zanje tam pravi raj. Tu imate zgled nemške pravičnosti! Lahko si mislimo, kako bi se godilo onim Slovencem, ki bi jih nesreča pustila še dalje pod nemško pestjo na Koroškem: bili bi popolnoma brezpravnih sužnji, nad katerimi bi pel bič in puškino kopito.

Cerkvene razmere na Koroškem.

Glede slovenščine pri službi božji v cerkvah na Koroškem samo to-le: L. 1861 je bilo na Koroškem še 124 župnij, v katerih so duhovniki pridigovali samo slovensko: 8 župnij, v katerih so propovedovali v obeh jezikih. Seznam krške škofije za l. 1907 navaja le 111 župnij, v katerih je čulo ljudstvo samo slovenske pridige.

V 10 župnijah je bil jezik slovenski in nemški, v 11 pa nemški in slovenski; to se pravi: v cerkvi so prebrali samo evangelij v slovenskem jeziku.

Iz teh številke je razvidno, da so slovenščino izrinili iz cerkve v teku 40 let v 13 slučajih. In kakšne so razmere danes leta 1919? Seznam krške škofije za leto 1918 izkazuje samo 102 župniji, v katerih je še služba božja v samoslovenskem jeziku, v 15 je slovenska in nemška in v 15 nemška in slovenska. Razlika med letom 1861 in l. 1918 kar vpije. Tedaj je bilo še 124 čisto slovenskih župnij, danes sta le še 102; tedaj je bilo samo 8 slovenskih in nemških, danes jih je že trideset mešanih.

Sledeči pregled naj osvetli razliko med nekdanj in sedaj:

1. župnija Šmartno na Dholici	l. 1848 še samoslovenska;
	l. 1918 slovensko-nemška;
2. „ Vetrinj	l. 1848 samoslovenska;
	l. 1918 slovensko-nemška;
3. „ Borovlje	l. 1848 samoslovenska;
	l. 1918 slovensko-nemška;

4. župnija Žihpolje	l. 1848 samoslovenska ; l. 1918 slovensko-nemška ;
5. „ Št. Jurij na Zili	l. 1848 samoslovenska ; l. 1918 slovensko-nemška ;
6. „ Čače	l. 1848 samoslovenska ; l. 1918 slovensko-nemška ;
7. „ Skočidol	l. 1848 samoslovenska ; l. 1918 slovensko-nemška ;
8. „ Žrelec	l. 1848 samoslovenska ; l. 1918 slovensko-nemška ;
9. „ Št. Jakob ob cesti	l. 1848 samoslovenska ; l. 1918 slovensko-nemška ;
10. „ Dravograd	l. 1848 ? l. 1918 slovensko-nemška ;
11. „ Podkloster	l. 1848 samoslovenska ; l. 1918 slovensko-nemška ;
12. „ Dvor pri Vrbi	l. 1848 samoslovenska ; l. 1918 slovensko-nemška ;
13. „ Pliberk	l. 1848 ? l. 1918 slovensko-nemška ;
14. „ Kostanje	l. 1848 samoslovenska ; l. 1918 slovensko-nemška ;
15. „ Guštanj	l. 1848 samoslovenska ; l. 1918 slovensko-nemška.

Pomniti je seveda treba, da je nemški jezik v nekaterih cerkvah vpeljan samo radi nemške agitacije in hujskanja, in sicer: v župniji Žihpolje, Skočidol, Žrelec, Št. Jakob ob cesti, Vetrinj, Šmartno na Dholici, Št. Jurij na Zili, Dvor, Kostanje. Pravih Nemcev v teh krajih ni, če pa so kateri, se za nemške pridige ne zmenijo.

Nemško-slovenske župnije leta 1918 na Koroškem:

1. Št. Lovrenc v Celovcu:	l. 1848 samoslov.
2. Otmanje	l. 1848 „
3. Št. Jurij na pesku	l. 1848 „
4. Gospa Sveta	l. 1848 „
5. Čanjče	l. 1848 „
6. Breza	l. 1848 „
7. Poreč	l. 1848 „
8. Št. Lovrenc v Labudu	l. 1848 „

9. Št. Rupert pri Celovcu	l. 1848	samoslov.
10. Št. Urh na Št. Janški gori	l. 1848	?
11. Št. Janž na Mostiču	l. 1848	?
12. Rabelj	l. 1848	?
13. Labud	l. 1848	?
14. Velikovec	l. 1848	?
15. stolna župnija v Celovcu	l. 1848	?

Primerjava priča, da se število župnij, ki so v narodnem oriru nazadovale v zadnjih 60 letih, precej ujema. L. 1848 je bilo še 21 župnij, ki so bile tedaj samoslovenske, danes pa so slovensko-nemške ali nemško-slovenske.

Poglejmo na kratko še cerkveno narodno štetje za l. 1918.

To leto imamo na Koroškem:

102 čisto slovenski župniji s	93.937	prebivalci
15 slovensko-nemških župnij s	21.325	„
15 nemško-slovenskih župnij s	33.398	„

Skupaj: 132 župnij s 148.660 prebivalci.

Ako odštejemo od teh 148.660 vernikov 28.000 prebivalcev na nemški račun, torej za Nemce, nam še vedno ostane **120.000** koroških Slovencev.

Ne glede na vprašanje slovenskih matrik tvorijo koroške cerkvene razmere v narodnem oziru posebno poglavje zase, ki je vredno, da ga Slovenci v Jugoslaviji natančno prouče.

Koroški cerkveni šematizmi razločujejo v jezikovnem oziru 6 (!) stopinj in sicer:

1. čisto nemške župnije, v katerih se pridiguje samo v nemškem jeziku (n);

2. župnije s pretežno nemško večino; v njih se navadno pridiguje nemško, le izjemoma tudi slovensko (n. [sl.]);

3. župnije z majhno nemško večino; v njih se pridiguje še nemško in slovensko (n. in sl.);

4. župnije z majhno slovensko večino; pridiguje se slovensko in nemško (sl. in n.);

5. župnije s pretežno slovensko večino; pridiguje se slovensko, izjemoma tudi nemško (sl. [n.]);

6. čisto slovenske župnije (sl.).

Po tej narodnostni razdelitvi je napravil Nemec Wutte pregled, kako so se jezikovne razmere spremenile v posameznih župnijah od leta 1848 do leta 1906.

A. Župnije s spremembo Nemcem v korist:							
	1848 1849	1870	1875	1880 1885	1890	1895	1902 1906
Št. Jurij pred Plajberkom	sl.	sl.-n.	sl.-n.	sl.-n.	sl.-n.	sl.-n.	sl.-n.
Podklošter	»	»	»	n.-sl.	n.-sl.	sl.(-n.)	sl.(-n.)
Perava	1848 1849	sl. n.-sl.	} n.	n.	n.	n.	n.
Skočidol	sl.	sl.		sl.	sl.	sl.	sl.(-n.)
Kostanje	»	»	»	»	»	»	»
Poreče ob jezeru . . .	»	»	»	»	»	sl.	»
Čanjče	»	»	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.
Vetrinj	»	»	sl.	sl.	sl.	sl.-n.	sl.-n.
Št. Rupert pri Celovcu .	»	»	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.
Št. Jurij na pesku . .	»	»	sl.	sl.	sl.	sl.(-n.)	sl.(-n.)
Spodnji Dravograd . .	?	»	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.	»	»
Št. Lovrenc	?	»	sl.-n.	sl.-n.	»	n.(-sl.)	n.(-sl.)
Velikovec	?	sl.-n.	»	»	sl.-n.	sl.(-n.)	n.-sl.

Rabelj	n.	n.	n.	n.	n.	n.(-sl.)	n.(-sl.)
Šmohor	»	»	»	»	»	n.-sl,	n.-sl.
Št. Janž na Gori	»	sl.	sl.	sl.	sl.	»	»
Otmanje	{ 1848 n.-sl.	{ sl.-n.	»	n.-sl.	n.-sl.	sl.(-n.)	sl.(-n.)
Žrelec	{ 1848 n.-sl.	{ sl.	sl.-n.	sl. n.	sl.-n.	»	»
Labod	?	n.	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.	n.(-sl.)	n.(-sl.)

Št. Janž na mostu	n.-sl.	n.	n.	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.
Krnski Grad	n.	»	»	n.	n.	n.(-sl.)	$\left\{ \begin{array}{l} 1902: \\ n.(-sl.) \\ 1906: \\ n. \end{array} \right.$
Blatograd	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.	n.-sl.	sl.-n.	$\left\{ \begin{array}{l} 1902: \\ sl.-n. \\ 1906: \\ n.-sl. \end{array} \right.$

Opomba: Podatki so posneti po Wutte: Carinthia -I, 1906. — Za l. 1855—1860 ni podatkov.

Navedena jezikovna statistika (A, B, C) nam prav jasno priča jezikovno tekmo med nemščino in slovenščino ob narodni meji v severni Jugoslaviji.

Vzroki narodnega nazadovanja na Koroškem.

Vzrokov za narodno nazadovanje na Koroškem je polno. V prvi vrsti ne smemo pozabiti, da je po celi stari Avstriji vladal od cesarja Jožefa II. dalje na vsej črti germanizujoči imperijalistični vladni sistem, od l. 1867 pa nemški parlamentarni absolutizem. Na Koroškem je žel prav obilo žetev, ker so bili Slovenci v gospodarski, kulturni, narodni in politični borbi na slabšem. Vrh vsega ne smemo prezreti zlasti nemške krivičnosti, dà, ostudne brezobzirnosti, ki je uporabljala svojo večinsko oblast na vse načine proti Slovincem. Nemce je vedno vodilo nemško reklo: Moč gre pred pravico! To je tisto načelo, ki ga je poznal nemški vitez-ropar v srednjem veku.

Slovenci so bili vse stoletje samo branitelji svojih pravic, dočim so Nemci z vso silo napadali slovenske postojanke s premočjo.

Dejstvo, da so bili Nemci absolutni gospodarji, ki so imeli v svojih rokah vso politično in nepolitično oblast, državne in deželne urade, vse javne in privatne kulturne zavoje in fonde, vso obrt, trgovino in ves industrijski kapital, dalje ves promet, skratka, ves politični, tehnični in kulturni aparat, ki je delal po njihovih dobro premišljenih načrtih; to je bila za slovenski živelj prevelika obtežitev in prav nič se ni treba čuditi, če se je zgubljal kos za kosom slovenske zemlje v žrelu koroškega nemškega moloha.

Koroški ponemčujoči sistem je bil izborno premišljen in dosledno izvajan. Iz njega so izvirale vse krivice in vsa narodno politična brezpomembnost slovenskega življa na Koroškem.

Nemška koroška vlada je bila s svojimi podrejenimi oblastmi prava turška satrapija, bajni nemški »vilajet«, v katerem so se uganjale pod okriljem nemško avstrijske vlade največje narodne politične in kulturne lumparije, katerih se uboga slovenska raja ni mogla na noben način ubraniti. Bila je v Avstriji popolnoma brezpravna in na milost in nemilost izročena nemški birokraciji na Koroškem.

Vsi obupni klici v bivšem avstrijskem državnem zboru so bili bob ob steno. Vlada se je pač vedno opirala na uradna poročila na Koroškem, ki so bila, seveda, pobarvana tako, kakor je bilo to ljubo in drago nemškim koroškim govornikom v dunajskem parlamentu. Vrana ne izkljuje vrani oči! — Posmeh in cinične pripombe so spremljale edinega koroškega bojevnika Grafenauerja, kadarkoli se je dvignil in šibal koroški »vilajet«. In čemu vse to? Radi ljube matere Germanije, ki je hotela imeti lepo, gladko in kratko pot čez Celovec doli do sinje Adrije v mestu Trstu. »Od Belta pa do Adrije« je bila pesem, ki so jo peli nemški nacionalsocialisti dan na dan po koroških uradih.

Kako naj ne bi bil Slovenec omagal pod silnim pritiskom raznarodujočega sistema, kateremu so bila na razpolago vsa materialna in kulturna sredstva?

Osrednja dunajska vlada in deželna koroška sta bili v čisto nemških rokah. Vse javne in tajne niti nemške vlade so predle »Drang zur Adria«. Koroški Nemci so bili plačani in zdresirani nositelji velenemške propagandne organizacije, ki je hotela v najkrajšem času sezidati nemški most do Trsta po slovenski zemlji z vso brutaliteto germanske pesti. Vsa javna uprava je bila posest Nemcev. Za Slovenca ni bilo prostora v njej. Bil je zaznamovan in izobčen od kontrole v slovensko-nemški deželi. Zato so uradi mogli nemoteno vse vprek germanizirati po šolah in občinah. Kratko: od prvega najvišjega deželnega uradnika — predsednika — pa doli do zadnjega deželnega sluge in cestnega pometača, vse je trébilo v nemški rog. Germanizirali so okrajni glavarji, davkarji, financarji in žandarji. Ponemčevali so okrajni sodniki in biriči, eksekutorji in dacarji.

In šolski sistem na Koroškem? Nemški in nemškutarski učitelji ter učiteljice so bili radi svoje beraške plače slepo orodje v rokah nemške koroške oligarhije. V strahu za svoj borni kruhek se je potil učitelj in zatajil celo svoj rodni jezik, samo da je bil rešen stanovske bede. Zakaj? Delili so nagrade in priboljške, posebna službena mesta, postranske zaslužke, hitrejšje napredovanje le tistemu, ki je bil najspretnější slovenozrc.

V nemškem duhu organizirana šola je bila glavno gnezdo, iz katerega je izvirala vsa nemška raznarodovalna sila, v njem je dobivala nemška nacionalsocialna politika najzanesljivejšje organizatorje,

najudanejše sluge, najnevarnejše pomagače. Zakaj nemški šolski sistem nam je zamoril slovensko mladino in z njo vso bodočnost.

Stodvajsettisoč koroških slovenskih trpinov in narodnih mučnikov ni imelo pod »slavno pravično« (fej tej slavi in pravici apostolskih cesarjev in Veličanstev!) bivšo avstrijsko vlado vkljub vsem protestom in pritožbam na prvih državnih mestih niti ene slovenske šole! Izjema je bila samo ena in še ta tam na kranjski meji — v Jezerskem. Ni li to pravcati evropski škandal prve vrste?

In zdaj vprašamo vso kulturno Evropo, ves pravično čuteči svet, zbran te dni v Parizu: Ali je mogoče, da bi ostali koroški Slovenci še dalje pod okrutnim nemškim koroškim jarmom? Nikdar! Zakaj, koroških Slovencev ne bi bilo več v trenutku, kakor hitro bi prišli pod nemško-avstrijsko vlado!

Saj Nemec ne pozna drugega, kakor nasilje in brutalnost napram vsem, ki so tujega rodu znotraj njegovih državnih mej.

Še sledeče vrstice naj potrdijo to resnico.

Ker ni bilo šol, ni bilo slovenskega uradništva na Koroškem. Radi tega se tudi ni moglo razviti slovensko meščanstvo. Imeti bi morali tri slovenska okrajna glavarstva: Celovec, Velikovec, Beljak, ter 12 slovenskih sodnij: Celovec, Borovlje, Železna kaplja, Dobrlaves, Pliberk, Velikovec, Svinec, Rožek, Beljak, Podklošter, Trbiž, Šmohor. Imeli smo pa koliko? Niti enega slovenskega glavarstva s slovenskimi uradniki in niti enega slovenskega sodišča s slovenskimi sodniki in uradniki! Prav tako je bilo z davkarijami in orožništvom.

Na železnicah so bili po vseh slovenskih krajih sami pristni nemški in nemškutarski uradniki z vsem osebjem vred.

Ves tujski promet je bil v nemških rokah. In kaj to pomeni v sedanji dobi dinamike, elektrike, zrakoplovstva, o tem ima vsakdo svojo trdno sodbo. Ta moderna, razkošna kapitalistična prikazen je ravno koroškim Slovincem neizmerno škodila. Ker slovenski kmet in delavec nista znala ceniti svoje lepe posesti, prodala sta najlepše kraje ob Vrbskem jezeru, Osojskem jezeru, Klopniškem in Baškem jezeru, ki so vsa prešla v tuje roke. Česa ni opravil in dosegel nemški birokrat in nemški kapitalist, to je navrgel naknadno mešani zakon na meji in v osrčju slovenskega Korotana. Kakšne so te slovensko-nemške zakonske zveze, o tem prav jasno govore primeri iz družin slovenske inteligence po celi Sloveniji. Otroci so bili skoro vedno — Nemci.

Nikakor ne smemo pozabiti nacionalnih nemških društev, ki so imela ta poseben smoter, da bi čimpreje ponemčila slovenski del Koroške. Taki društvi sta bili »Südmark« in »Deutscher Schulverein«, ki sta mnogo mladine odtujila Slovincem, bodisi v šoli ali pa že zrele fante in može. Česar ni zmogla šola, to so Nemci pozneje dosegli z gasilnimi in veteranskimi društvi. Povsod so imeli nemškutarji svojo »Feuerwehr«, in k tej nepolitični organizaciji so seveda pristopali tudi Slovenci. Vaje, veselice in zabave teh društev so bile vse v strogo nemško-nacionalni smeri. Marsikdo je bil doma še navdušen slovenski mladenič, polagoma pa se ga je oprijel vpliv nemškutarskih tovarišev, veselice in zabave so ga napravile končno mrzlega in čas je prinesel, da je postal zagrizen, nevaren in srdit nasprotnik slovenstva — nemškutar. Pomisliti je treba, da je imelo 120.000 koroških Slovencev le eno samo slovensko požarno brambeno društvo in sicer v Št. Jakobu v Rožu — vse drugo je bilo — nemškutarsko!

Kaj so storile za nemško propagando na Koroškem železnice, o tem bi bilo treba napisati posebno poglavje. Ves aparat od ravnateljstva v Beljaku pa do zadnjega železniškega čuvaja in delavca vsi so bili prvoboritelji za zgraditev nemškega mostu do Adrije. Na železnici, ki je tekla po slovenskem ozemlju, ni smelo biti enega Slovenca v drž. službi, se ni smela govoriti niti ena slovenska besedica v uradnih prostorih, Slovenec ni dobil voznega listka, če ga je zahteval v svojem jeziku, pač pa često občutno kazen na povelje železniške uprave. Pisec teh vrstic je sam marsikaj doživel in bil hkratu priča žalostnih slik. Orožniki in policaji so strogo čuvali, da se ni kršil sveti koroškonemški deželni red. Ob železnici se je najhujše čutil nemški pritisk; tu je najbolj cvetela sistematična germanizacija. Samo en zgled. Tik pred predorom na koroški strani je postaja Področica. V tej čisto slovenski vasi je bila na postaji za železničarje schulvereinska šola!

Močna opora germanizaciji je bilo koroško veleposestvo in plemstvo. Razni knezi, grofi in baroni, kakor Rosenberg, Thurn, Henkel-Donnersmark, Welldorf, Lodron, Lichtenstein in drugi so pokupili mnogo slovenskih kmetij, često najlepših posestev na Koroškem za sramotno nizko ceno. Slovenec je postal berač in hlapec svojega nemškega gospodarja: nemški valpet in gozdar sta poslej kričala nad njim: »Du windischer Hund!« O nemških velepo-

sestnikih bi vedeli Korošci mnogo zanimivega pa obenem žalostnega povedati. Tusem bo morala naša mlada Jugoslavija temeljito posvetiti. Vrniti mora slovenskemu kmetu, kar si je bil pri-svojil kapitalistični nemški grof, baron ali knez!

Industrijski kapital na Koroškem je bil ves v nemških rokah. Puškarska in železna obrt v Borovljah, dalje rudniki v Možici in Črni, livarne v Guštanju in Bistrici v Rožu, premogokop na Lešah, rudokop v Rablju, fužine v nemškem Plajberku, nemške pivovarne v Celovcu, Podgori, Pliberku, Št. Vidu, Trgu, Beljaku so v nemški roki. Industrijski delavec, ki je bil po večini slovenskega rodu, se je kmalu udal nemškemu pritisku in se odtujil. Boj s kapitalom je bil za Slovence doslej skoro brezuspešen. Narodna organizacija med delavstvom ni mogla priti do moči; ker je delavstvo organizirala — nemška socialna demokracija. Slovenski delavec je ob volitvah volil ali nemškega kapitalista ali nemškega socialnega demokrata. Oba slučaja sta bila za slovenstvo velik narodni primanjkljaj.

O cerkvenih razmerah smo že spregovorili nekaj besed. Dostaviti moramo še to, da so nemški škofje le prečesto podpirali gemanizacijo tudi v cerkvi; zakaj, pri slovenskih cerkvah in podružnicah so bile celo posebne ustanove, da se je pridigalo v nemškem jeziku.

In končno — Koroška je bila geografsko ločena od ostale Slovenije. Visoke Julijske Alpe, Karavanke in Solčavske planine so jo delile od solnčne Goriške, sosedne Kranjske in Štajerske. Predil, Podkorenski prelaz, Ljubel in Jezersko sedlo so bile ceste, ki so vezale slovenske Korošce z ostalimi Slovenci v Primorju in po Kranjskem. S slovenskim delom Štajerske pa jih je vezala samo Dravska dolina, po kateri teče južna železnica, v novejšem času pa proga od Spodnjega Dravograda do Celja. Ti dve edini prometni žili pa sta Slovincem več škodovali kakor koristili, ker jih je država in nemška premoč zlorabljala samo za germanizatorične namene. Zveza po Turki—Karavanski železnici je, privedla v deželo zopet samo Nemce s severa. Pritok iz sosedne Kranjske je bil preslab, da bi bil onemogočil prevelik upliv nemštva.

Sklep.

Koroški Slovenci niso sami krivi, da so narodno hirali; bili so kulturno slabejši, šibkejši tudi v narodnogospodarskem oziru, brez lastne inteligence, brez lastne industrije in v borbi proti vladnemu nemškemu, skrajno brutalnemu sistemu. Čuditi se moramo le, da se je slovenski koroški živelj še upiral s toliko žilavostjo in vstrajnostjo čez tisoč let.

Sedaj pa je prišla ura obračuna za stoletja in tisočletje, za dolgo dobo nepretrganih narodnih krivic. Zrušitev avstro-ogrske monarhije, ki je bila dozorela za likvidacijo in ki je prinesla slovanskim narodom to, o čemer je mogel sanjati narodno čuteči Slovenec samo med zaprti mi stenami v bujni domišljiji. Vstala je čez noč Jugoslavija, izpolnila se pesem »od Balkana do Triglava«, prišel je čas, ko polagamo trdne temelje nove narodne edinosti med južnimi Slovenci. Povračajo se časi iz dobe naseljevanja južnih Slovencev, uboga raja dobiva varno streho in s krvjo napojeno zemljo v svoje roke, da jo s svojim trudom in z bistro glavo preustroji v zaželjeni raj.

Slovstvo za raziskovanje o razvoju slovensko-nemškega jezikovnega vprašanja na Koroškem.

1. Erläuterungen zum Historischen Atlas der österr. Alpenländer. Herausgegeben von der kais. Akad. der Wissenschaften in Wien. I. Abt. die Landgerichtskarte 4. Teil Kärnten, Krain, Görz u. Istrien. Von A. v. Jaksch, M. Wutte, A. Kaspret u. Ant. Melb. 1. Heft Kärnten, Görz u. Gradisca. Wien 1914, Verlag von Adolf Holzhausen.

2. Dr. L. Niederle: Slovanske starožitnosti. Del II. zv. I. V Praze 1906. Nakladem Bursika & Kohonta.

3. Kos Dr. Fr.: Gradivo za zgodovino Slovencev v srednjem veku. Knjiga I, in II. 1903—1906.

4. Kos. Dr. Fr.: Iz zgodovine Jugoslovanov v VI. št. po Kr. (Izv. Muz. dr. za Kranjsko VIII. 1898.).

5. Kos dr. Fr.: »Črtice o naši domovini pred prihodom Slovencev« (Letopis Mat. Slov. 1897, 7 sl.).

6. Anton Linhart: Versuch einer Gesch. von Krain u. der übrigen südlichen Slaven Oesterreichs, Nürnberg 1796, I. II.

7. J. Zupan: Etymologie der Flüsse in Kärnten (Carinthia 1831 No. 16).

8. Schlözer A.: Allg. nord. Gesch., Halle 1771.

9. Ivo Ševar: Ogledalo Iliriuma, Zagreb 1839.

10. Th. Jaritz: Ueber die grösstenteils slavischer Abstammung der Bewohner deut. Länder, Villach 1853.

11. V. Žunković: Wann wurde Mitteleuropa von den Slaven besiedelt. Kremsier 1905.

12. Dr. Kaemel: Die Anfänge des deutschen Lebens in Oesterr. Leipzig 1879.

13. V. Oblak: Eine Bemerkung zur ältesten südslav. Gesch. Arch. f. sl. Phil. 1896. XVIII.

14. I. Šuman: Die Slovenen. Wien—Teschen 1881.

15. Valvasor I. W.: Ehre des Herzogthums Krain. Laibach u. Nürnberg 1689.

16. Forscher von Anibach: Wer war die Urbevölkerung des Murbodens und wie erfolgte die spätere Besiedlung. Steierm. Zs. II., Graz 1824, Heft VI—IX.

17. Bradaška J.: O najstareji slovenski zgodovini, Letop. Mat. slov. 1870.

18. O. Kaemmel: Die Anfänge deutschen Lebens in Oesterreich bis zum Ausgange der Karolinger Zeit (Leipzig) 1879.

19. Müllner: Franken und Slaven in den Alpenländern (Argo 1900).

20. Kdaj so Slovenci prišli v svojo sedanjo domovino (Izv. muz. dr. VI.).

21. Iz zgodovine Jugoslovanov: V VI. stoletju po Kr. r. (Izv. muz. VIII.).

O (slovenski) Tirolski:

22. Bidermann A.: Slavenreste in Tirol. Lukšic: Slav. Blätter I. Wien 1865. Isti: Slavenreste in Tirol (Globus 1891).

23. Mitterrutzner I. C.: Slawisches aus dem östlichen Pustertale (Gymm. Progr. Brixen 1879).

24. M. Malovrh: Slovani v iztočni Pustruški dolini na Tirolskem (Novomesto 1880).

25. Grahor: Slovenische Forschungen über Tirol, Globus 1891.

26. Schneller Chr.: Beiträge zur Ortsnamenkunde Tirols. Innsbruck I. 1893; II. 1894.

27. V. Hintner: Beiträge zur tirol. Dialektforschung. Wien 1878.

28. Slovenske besede v tirolskoj nemščini. Kres 1884.

29. J. Patigler: Ethnographisches aus Tirol-Vorarlberg, Programm, Realsch. Budweiss 1887.

30. A. Unterforscher: Slav. Namenreste aus dem Osten des Pusterthales Progr. Gymn. Leitmeritz 1889 in 1890.

31. Sepp. I.: Ansiedlung der Kriegsgefangenen Slaven in Altbayern. (München 1897).

32. Milan Pajk: Črtice o nekdanjih slovenskih naselbinah v Gorenji Avstriji. Izv. muz. dr. VII.

33. »Über Slavenreste in Salzburgischen Lungau« (Mitth. des österr. Alpenvereines II. Wien 1864.

34. Die sprachlichen Verhältnisse in Kärnten auf Grundlage der Volkszählung von 1900 u. ihre Veränderungen im 19. Jahrhundert Von Dr. Martin Wutte. Mit 1 Karte — Carinthia I. Klagenfurt 1906. Tisk I. Leon sen.

35. Slovensko-nemška meja na Koroškem. Nabral Ante Beg. — V Ljubljani, 1908. — Narodna založba.

36. Slovensko-nemška meja na Štajerskem. Nabral Ante Beg. V Ljubljani 1905. Tiskala Nar. tiskarna. Založil Ante Beg.

37. Ustoličenje koroških vojvod. Po raznih virih sestavil A. B. V Ljubljani 1908. Založila Nar. tiskarna.

38. Spomin na Gosposvetsko polje ob 500-letnici zadnjega slovenskega umeščenja koroških vojvod. Spisal dr. Valentin Rožič, Celovec 1914.

39. Aus dem Wilajet Kärnten 1913. Knjiga je tiskana v Gorici, dobi se še potom komisarijata Nar. vlade SHS za Koroško. (Komisar g. Fr. Smodej. Knjižico priporočamo zlasti slov. nar. razumništvu).

40. V odgovor na to knjižico so izdali koroški Nemci: »Die Wahrheit über Kärnten« Klagenfurt 1914. Tiskal I. Leon v Celovcu.

KAZALO.

Uvod:

	Stran
Zemljepisne opombe	2
Preseljevanje narodov in južni Sloveni	3

I. del. — Zgodovinski pregled:

Pod svobodnim solncem.

1. Kdaj so se naselili Slovenci? Obseg prve Jugoslavije	9
2. Slovenci nastopijo v zgodovini	11
3. Samova država	14
4. Meja prve slovenske, ozir. jugoslovanske države	15

Zmaga nemškega meča.

1. Nemci dele slovensko posest	18
2. Slovenci pod frankovsko oblastjo	20
3. Hipni svetli žarek	22

II. del:

Današnja slovensko-nemška jezikovna meja na Koroškem	25
Še nekaj opazk k severni meji v Jugoslaviji	30
Slovensko-koroško šolstvo	32
Narodno razmerje na Koroškem	33
Poglavje o slovenski inteligenci	45
Cerkvene razmere na Koroškem	50
Vzroki narodnega nazadovanja	54
Sklep	59
Pregled slovstva	60

Narodnostna karta Koroške - Lastno štetje - Leta 1910.

